

تعليم

13 سنين

* - چرا غزنویان به این نام معروف شدند؟

غزنویان دودمانی ترک تبار بودند که چون حکومت خود را از شهر غزنین (غزنه) آغاز کردند به این نام مشهور شدند.

* - چگونه به حکومت

رسیدن محمود غزنوی : هنگامی که حکومت سامانیان به نهایت ضعف و ناتوانی رسید ، محمود غزنوی که حاکم غزنه بود ، خراسان را تصرف کرد . خلیفه عباسی نیز حکومت او را به رسمیت شناخت

* - پیروزی سلطان محمود در اغلب جنگ ها :

سلطان محمود غزنوی به پشتوانه ی سپاه نیرومند خود در اغلب جنگ ها ، پیروزی هایی به دست آورده و قلمرو خود را تا ری در مرکز ایران گسترش داد

* - شهرت سلطان محمود در تاریخ :

چندین بار به هندوستان لشکرکشی کرد و به همین سبب در تاریخ شهرت یافت

* - بهانه محمود غزنوی از لشکر کشی هایش به هند:

اگر چه این لشکرکشی ها به بهانه ی رواج اسلام صورت می گرفت اما در اصل به طمع ثروت هنگفتی بود که در این کشور وجود داشت

* - - نتیجه ی لشکرکشی های

محمود غزنوی به هند: وی در این لشکرکشی ها مناطقی از هندوستان را تصرف نمود و معبد سومنات را خراب کرد . او اسیران زیادی را با خود به سرزمین های دیگر برد و ثروت ها و غنائم زیادی به دست آورد که بخشی را به خلیفه پیشکش کرد

* - پس از سلطان محمود چه کسی

به حکومت رسید و سرانجامش چه شد؟ پسرش سلطان مسعود حکومت را به دست گرفت . اگر چه سلطان مسعود فرمانروایی بی باک و جسور بود اما تدبیر پدر را نداشت . او از سلجوقیان شکست خورد و مدتی بعد توسط سپاهیان شورشی خود به قتل رسید

• - رابطه ی حکومت غزنویان با خلفای عباسی : رابطه دوستانه بود و سلاطین غزنوی به ویژه سلطان محمود ، خود را مطیع و تابع خلافت عباسی می دانستند

• - سلجوقیان : سلجوقیان طایفه ای از ترکان بودند که پس از پذیرش اسلام به ماوراءالنهر مهاجرت کردند

• - طغرل که بود : یکی از نوادگان سلجوقی (جد سلجوقیان) به نام طغرل پس از شکست سلطان مسعود غزنوی ، در نیشابور بر تخت نشست

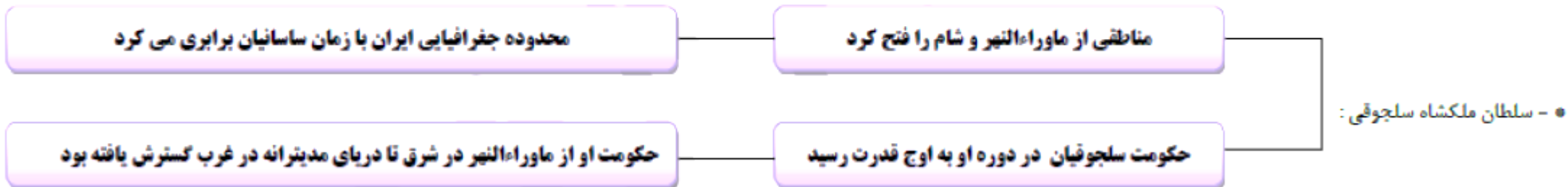
● - طغرل پس از رسیدن او پس از تسخیر مناطق مختلف ایران به بغداد رفت و حکومت شیعه مذهب آل بویه را برانداخت و سپس خطری را که از جانب خلافت فاطمی مصر متوجه خلافت عباسی بود از میان برداشت به حکومت:

● - چرا خلیفه به طغرل لقب سلطان رکن الدین داد؟ به دلیل اقدامات طغرل (از میان برداشتن خلافت فاطمی مصر - برانداختن حکومت آل بویه) به او این لقب را داد و حکومت او را بر ایران و عراق تأیید کرد

● - اقدامات آلپ ارسلان: او برادرزاده و جانشین طغرل بود و توانست با راهنمایی خواجه نظام الملک وزیر، رقیبان داخلی را سرکوب کند و بر قدرت و استحکام حکومت سلجوقی بیفزاید. آلپ ارسلان همچنین به ارمنستان و گرجستان لشکرکشی کرد

● - آلپ ارسلان در نبرد ملازگرد: او در نبرد ملازگرد رومیان را شکست سختی داد و امپراتور روم شرقی را به اسارت گرفت. در نتیجه ی این پیروزی، بخش های وسیعی از آسیای صغیر به تصرف سپاهیان سلجوقی در آمد

● - سلطان ملکشاه، پسر **آلپ ارسلان** از دیگر پادشاهان مشهور سلجوقی بود.

• - سرزمین خوارزم :

خوارزم ناحیه ای حاصلخیز و آباد در جنوب دریاچه خوارزم (آرال) بود و از عهد باستان به شاهان آنجا ، خوارزمشاه می گفتند

• - خوارزمشاهیان چگونه توانستند
بر بخش های زیادی از ایران پیروز شوند؟

خوارزمشاهیان نخست دست نشانده ی سلجوقیان بودند اما وقتی حکومت سلجوقی ضعیف شد ، آنها از فرمانبری سرپیچی کردند و سرانجام یکی از فرمانروایان خوارزم آخرین سلطان سلجوقی را شکست داد و بر بخش های زیادی از ایران چیره شد

• - چرا پایه های حکومت خوارزمشاهیان چندان محکم نبود؟

زیرا از یک سو خلیفه ی عباسی فرمانروایی آنها را به رسمیت نمی شناخت و از سوی دیگر ، تسلطی بر فرمانروایان محلی نداشتند

14 15 16

● - اهمیت سلسله سلجوقیان در میان سه ترک تبار : هم به سبب تأثیری که در تحولات ایران و سایر سرزمین های اسلامی و هم به سبب وسعت قلمروشان ، اهمیت بیشتری داشتند

● - سلجوقیان تشکیلات حکومت خود را چگونه پایه گذاری کردند ؟ سلجوقیان تشکیلات اداری و حکومتی خود را بر اساس تشکیلاتی که از سامانیان و غزنویان به جای مانده بود ، پایه گذاری کردند . البته تشکیلات آن دوره ها نیز بر گرفته از نظام اداری و حکومتی ایران باستان بود و در هر دوره تغییراتی نیز در آن پدید می آمد

● - در رأس حکومت سلجوقی **سلطان** قرار داشت . در آن دوره ، خلیفه عباسی بیشتر **ریاست معنوی و دینی** داشت و قدرت سیاسی و نظامی در اختیار **سلاطین** بود .

● - در دوره سلجوقیان سلاطین برای مشروعیت بخشیدن به حکومت خود **سعی می کردند خود را مصلح و پشتیبان دستگاه خلافت نشان دهند**

● - چگونگی حکومت سلاطین در دوره سلجوقی بر مردم :

با ظلم و خود کامگی حکومت می کردند و منتقدان و مخالفان خود را به سختی مجازات می کردند . سلاطین زندگی پر تجملی داشتند و صاحب املاک و ثروت زیادی بودند

● - چرا سلجوقیان ناگزیر بودند برای اداره قلمرو خود از وزیران ایرانی استفاده کنند؟

سلجوقیان مردمانی کله دار و بیابانگرد بودند که با زور شمشیر ، امور سیاسی و نظامی را در اختیار گرفتند ، آنها از شهرنشینی و کشورداری بی خبر بودند و برای اداره قلمرو پهناور خود ناگزیر شدند از وزیران ایرانی استفاده کنند

● - عمیدالملک گنْدَری : وزیر سلطان طغرل بود که نقشی موثر در موفقیت های او داشت

● - خواجه نظام الملک : وزیر آلب ارسلان و ملکشاه بود ، او چنان قدرت و نفوذی داشت که کمتر کاری بدون صلاحدید و مشورت او انجام می گرفت

● - نقش وزیران ایرانی در اداره امپراتوری سلجوقی: در نتیجه تدبیر و مدیریت این وزیران ، اوضاع اقتصادی و فرهنگی بهتر شد و کشاورزی ، بازرگانی ، صنعت ، هنر و معماری رشد زیادی کرد.

● - یکی از وظایف مهم وزیران در دوره سلجوقی: تنظیم رابطه ی سلطان با خلیفه و دیگر فرمانروایان

● - به طور کلی دوره سلجوقیان از نظر گسترش **دانش** و **هنر** و **ادب** از دوره های برجسته تاریخ ایران محسوب می شود .

● - مدارس نظامیه : خواجه نظام الملک مدارس در شهرهای مختلف بنیان گذاشت که همگی آنها نظامیه خوانده می شدند و مهم ترین آنها نظامیه های نیشابور ، اصفهان و بغداد بودند

● - ویژگی های مدارس نظامیه: در مدارس نظامیه به مدرسان ، مدیران و کارکنان نظامیه ها ، حقوق پرداخت می شد . این مدارس مقررات خاصی داشتند و استادان و شاگردان با دقت خاصی گزینش می شدند و رقابت شدیدی برای رسیدن به مقام استادی در این مدارس وجود داشت

● - از استادان نظامیه **امام محمد غزالی** بود . همچنین **سعدی** شاعر معروف نیز از دانش آموختگان مدارس نظامیه به شمار می رفت .

● - در دوره سلجوقیان در شهر های **خراسان** بیش از سایر مناطق ایران مدرسه وجود داشت . به طوری که در آستانه هجوم مغول ها ، **خراسان** بزرگترین مرکز علمی ، ادبی و مذهبی ایران به

● - رواج زبان فارسی در هندوستان : لشکرکشی های محمود غزنوی و جانشینانش به هندوستان ، موجب زبان فارسی در زبان فارسی در آن دیار شد

● - در ابتدای دوره سلجوقی ، نامه ها و فرمان های حکومتی و دفترهای دیوانی از **عربی** به **فارسی** تغییر کرد .

● - در قرن پنجم و ششم هجری ، زبان **تُرکی** که زبان **فرمانروایان** بود نیز در ایران رواج پیدا کرد .

● - در دوره سلجوقی به سبب **آرامش و رونق بازرگانی** شهر و شهرنشینی گسترش یافت .

● - پایتخت های سلجوقیان شهرهای **ری** و **نیشابور** و **اصفهان** بود .

به اوج شکوفایی رسید .

سلجوقی

• - معماری در دوره

• - در دوره سلجوقی ابتکار **حیاط و چهار ایوان اطراف آن معمول گردید . در ساختن انواع گنبد ها ، برج ها و مناره ها ، کاروانسراها و مدارس نیز الگوهای جدیدی در معماری به کار گرفته شد**

ایرانیان در ساختن مساجد :

در بناها به اوج زیبایی و شکوفایی رسید .

کاشی کاری

و

آجر کاری

• - در قرن پنجم تا هفتم هجری ،

• - نمونه هایی از جلوه های مهم هنر دوره سلجوقی : **ساختن ظروف سفالین لعاب دار و بدون لعاب و ظروف زرین فام یا طلایی که با نقش و نگار های مختلف**

فلز کاری ، خوشنویسی ، تذهیب و ساختن جلد کتاب از چرم و نقش انداختن بر روی آن

• - هنرهای ایرانی در دوره سلجوقی :

15 سنين

- - مغولان : مغولان از اقوام بیابانگردی بودند که در سرزمین مغولستان واقع در شمال چین و جنوب سیری می زیستند
- - شیوه ی زندگی مردمان مغولستان : آب و هوای سرد و خشک منطقه ، موجب شده بود که آنها شیوه ی زندگی کوچ نشینی و دامداری را برگزینند
- - چرا قبایل مغول به غارت یکدیگر و همسایگان روی آوردند ؟: این قبایل به سبب افزایش جمعیت و کمبود مراتع ناگزیر بودند برای تأمین زندگی ، به غارت یکدیگر و همسایگان روی آورند
- - چنگیز خان : چنگیز رئیس یکی از قبایل مغول بود که قبیله های مغول را زیر فرمان خود در آورد و حکومتی نیرومند تشکیل داد و برای اداره ی آن کشور ، مجموعه قوانینی را با عنوان یاسای چنگیزی تدوین کرد و به اجرا گذاشت
- - یکی از اصول مهم یاسای چنگیزی : آن بود کسانی که خود را تسلیم سپاه مغول می کردند ، از قتل و غارت در امان بودند ، اما آنان که مقاومت می کردند ، باید قتل عام و غارت می شدند
- - چنگیز چگونه فردی بود : چنگیز در فنون رزمی مهارت کامل داشت و در حيله های جنگی استاد بود . وی ، مردی بی رحم بود و سربازان و حتی فرزندانش باید بدون چون و چرا فرمانش را اجرا می کردند
- - مغولان با فتح سرزمین هایی در غرب مغولستان به مرزهای ایران نزدیک شدند

• در زمان سلطان محمد خوارزمشاه وقتی اعضای یک کاروان تجاری مغول به یکی از شهرهای ایران آمده بودند، به دستور حاکم آن شهر به جرم جاسوسی دستگیر و کشته شدند. چنگیز خان این موضوع را بهانه قرار داد و با لشکری عظیم به ایران هجوم آورد

• - بهانه ی چنگیز خان برای حمله به ایران:

• سلطان محمد به مقابله شتافت، اما در همان برخورد اول با سپاه مغول، چنان دچار بیم و هراس شد که فرار کرد. فرار او، روحیه ی سپاهیان و مردم را ضعیف

• - سلطان محمد خوارزمشاه در مقابل مغولان:

• او در یک جنگ بر مغولان پیروز شد اما به دلیل اختلافات و درگیری های داخلی، کاری از پیش نبرد. در آن شرایط حساس، برخی از سرداران و حاکمان محلی و نیز خلیفه ی عباسی نه تنها جلال الدین را یاری نکردند، بلکه با وی درگیر جنگ شدند

• - جلال الدین خوارزمشاه در مقابل مغولان چرا نتوانست کاری از پیش ببرد:

میل به گوشه گیری و دوری از اجتماع در جامعه رواج یافت

بسیاری از ایرانیان جان باختند و تعداد زیادی به اسارت در آمدند یا آواره شدند

• - نتیجه ی حمله ی چنگیز خان به ایران:

شهرها و آبادی های زیادی را ویران کردند و آسیب فراوانی به مزارع کشاورزی و فنات ها وارد آوردند

ترس و وحشت سراسر ایران را فراگرفت و مردم دچار سرخوردگی شدند

• - هلاکو خان **نوه چنگیز خان** بود. او مأمور شد **فتوحات مغول را در ایران و دیگر بخش های جهان اسلام کامل کند**

با تسخیر بغداد و کشتن خلیفه، خلافت عباسی را برانداخت

اسماعیلیان ایران را از بین برد و قلعه های آنان را تسخیر کرد

• - اقدامات هلاکو خان:

• - هلاکو خان پس از نابودی خلافت عباسی حکومت **ایلخانان** را تأسیس کرد.

• - اوضاع ایران در دوران فرمانروایی سلسله ی ایلخانان: **ایران از نظر سیاسی یکپارچه و متحد شد و حکام و سرداران محلی تحت حاکمیت و سلطه ی مغولان، فرار گرفتند.**

حکومت ایلخانان فرو پاشید. ایران یک بار دیگر گرفتار هرج و مرج، آشوب، جنگ و قتل و غارت های بی حساب شد، یکپارچگی و اتحاد سیاسی کشور ما از بین رفت و حاکمان محلی و سرداران مغول و غیر مغول، هر کدام بر بخشی از آن مسلط شدند و با یکدیگر به رقابت و ستیز برخاستند

• - پس از مرگ آخرین ایلخان مغول (ابوسعید):

بی عدالتی و ستمگری حاکمان محلی، خشم و نارضایتی مردم را برانگیخت و موجب بروز قیام های مردمی در گوشه و کنار ایران شدند

• - همزمان با فروپاشی حکومت ایلخانان:

• - - قیام سرداران :

این قیام از روستای باشتین در سبزوار آغاز شد . مردم سبزوار در آن زمان بر اثر تعلیمات شیخ خلیفه و شیخ حسن جوری آماده ی مقابله با ظلم و ظالمان شده بودند

• - تاسیس حکومت

سرداران :

ساکنان روستای باشتین که از زیاده خواهی و گستاخی مأموران حاکم مغولی خراسان به ستوه آمده بودند ، به پا خاستند و مأموران مغول را مجازات کردند . آنان سپس با شعار سر به دار می دهیم ، تن به ذلت نمی دهیم ، سپاه حاکم مغول را در آن ولایت شکست دادند . قیام به سرعت گسترش یافت و سرداران پس از تصرف شهر سبزوار ، حکومت خود را تأسیس کردند

• - تیمور :

تیمور گورکانی یکی از فاتحان مشهور در تاریخ است که بخش وسیعی از آسیا را فتح کرد و امپراتوری تیموری را بنیان گذاشت . او خود را از خاندان چنگیز می دانست . تیمور در بی رحمی و خونریزی دست کمی از چنگیز خان مغول نداشت

• - تیمور پس از تسلط بر ماوراءالنهر :

با سوء استفاده از اوضاع پریشان و آشفته ی ایران که بر هر گوشه ی آن خانی و سرداری حکومت می کرد ، چندین مرتبه به کشور ما یورش آورد . یورش های تیمور نیز همچون هجوم چنگیز ، آسیب و صدمات فراوانی به مردم ایران وارد کرد . در جریان این یورش ها ، عده ی زیادی تلف شدند و اموال و دارایی مردم غارت

• - شاهرخ :

شاهرخ پسر تیمور ، بر رقیبان خود برتری یافت و موفق شد بخش وسیعی از ایران را تحت تسلط خود در آورد

• - حکومت تیموریان سرانجام با ظهور حکومت

صفویان

در ایران از میان رفت

התכנית

● - پس از هجوم مغولان به ایران **دانشمندان و بزرگان ایرانی** با به جان خریدن خطرهای زیاد به مغولان نزدیک شدند .

● - دانشمندان و بزرگان ایرانی سعی می کردند :
خوی خشن و ویرانگر بیابانگردان مغول را مهار کنند و مانع خونریزی بیشتر شوند . بزرگان ایرانی همچنین تلاش می کردند که مغولان را با فرهنگ و تمدن ایرانی - اسلامی آشنا کنند و راه و رسم کشورداری را به آنان بیاموزند

● - خواجه نصیرالدین طوسی :
یکی از برجسته ترین دانشمندان مسلمان ایرانی بود که به عنوان مشاور هلاکو خان احترام بسیار یافت . او در جریان لشکرکشی هلاکو ، تلاش زیادی برای حفظ جان مردم و کاهش قتل و غارت های مغولان کرد

● - رصدخانه مراغه به همت :
خواجه نصیرالدین طوسی و تشویق هلاکو ساخته شد . این رصدخانه تبدیل به یک مرکز علمی و تحقیقاتی عظیم شد که منجمان و دانشمندان زیادی در آن فعالیت می کردند

● - خواجه رشیدالدین فضل الله همدانی :
یکی از سیاستمداران و دانشمندان نامدار ایرانی در دوره مغول ، خواجه رشیدالدین فضل الله بود که خدمات فرهنگی و اجتماعی فراوانی انجام داد و او به عنوان پزشک به دربار ایلخان راه یافت و علاقه بسیاری به عمران و آبادی و انجام کارهای خیریه داشت

• - معروف ترین کتاب خواجه رشیدالدین فضل الله همدانی : **جامع التواریخ** رشیدی بود . این دانشمند به دستور ایلخان مغول به قتل رسید

• - مغولان پیرو چه ادیانی بودند: **عده ای از آنها به آیین گذشتگان خود اعتقاد داشتند و گروه دیگری پیرو آیین بودایی و دین مسیحیت بودند .**

• - چرا مبلغان بودایی و مسیحی در ترویج و گسترش آیین خود در ایران موفقیت چندانی کسب نکردند : **زیرا مردم ایران اعتقاد محکمی به اسلام داشتند . سرانجام بر اثر کوشش عالمان و وزیران ایرانی ، ایلخانان به دین اسلام درآمدند و مسلمان شدند**

• - ایلخانان مغول به فرهنگ و تمدن ایران علاقه مند شدند : **بر اثر تلاش های بزرگان و عالمان ایرانی ، سرانجام پس از چند دهه ایلخانان مغول به فرهنگ و تمدن ایران ، علاقمند شدند و برای عمران و آبادی تلاش کردند**

• - اقدامات غازان خان: **به تشویق و راهنمایی وزیر خود خواجه رشیدالدین فضل الله همدانی اقدام به اصلاح امور اداری، مالی و قضایی کرد - برای عمران و آبادانی تبریز بسیار کوشید**

در روزگار او سَنب (گنبد) غازان در تبریز با دوازده بنای مهم مانند بیمارستان ، مسجد ، کاخ ، مدرسه ، کتابخانه و بر پا شد . هم زمان در بسیاری از شهرها مسجدی بزرگ و در کنار آن گرمابه ای برای تأمین هزینه نگاهداری مسجد ساختند

● - در زمان غازان خان چه بناهایی ایجاد شد :

سلطان محمد خدابنده (الچایتو) : سلطان محمد خدابنده (ا ولجایتو) جانشین غازان خان بود . او به پیشنهاد وزیرش خواجه رشیدالدین فضل الله ، پایتخت را به سلطانیه منتقل کرد و موجب آبادی آنجا شد

● - سلطان محمد خدابنده (الچایتو) :

● - اولچایتو در سلطانیه آرامگاهی برای خود بنا کرد که **گنبد سلطانیه** معروف است .

گجبری و کاشی کاری های گنبدها و ایوان ها ، حکایت از ذوق و نبوغ معماران ایرانی در آن زمان دارد

● - بناهای دوران ابوسعید آخرین ایلخان مغول :

شاهرخ پسر تیمور که تحت تأثیر فرهنگ و تمدن ایران قرار داشت ، راه پدر را در جنگ و خونریزی ادامه نداد .

● - شاهرخ پسر تیمور :

● - در زمان شاهرخ به پایتختی تیموریان انتخاب و به یکی از بزرگ ترین و باشکوه ترین شهرهای ایران تبدیل شد .

هرات

● - در زمان شاهرخ

همسر شاهرخ از زنان نیکوکار بود که به عمران و آبادی توجه داشت . او بناهای متعددی در هرات و مشهد ساخت که مسجد گوهرشاد در جوار حرم حضرت امام رضا (ع) یکی از آنهاست

● - گوهر شاد :

هنر نگارگری (نقاشی) و خوشنویسی شکوفا شد و تکارگران و نقاشان آن زمان آثار هنری ارزشمندی از خود به جای گذاشتند

● - در دوره تیموریان کدام هنرها شکوفا شد :

یکی از نفیس ترین نسخه های کهن شاهنامه است که به سفارش بایسنقر میرزا، شاهزاده ی تیموری نگارگری و تذهیب شد .

● - شاهنامه ی بایسنقری چگونه اثری است؟

17 יוני

• - موقعیت جغرافیایی قاره ی آسیا : قاره پهناور آسیا از قطب شمال تا جنوب مدار استوا امتداد یافته است و بخش اعظم آن در نیمکره شمالی قرار دارد

• - قاره آسیا از سه طرف به کدام اقیانوس ها: از شمال به اقیانوس منجمد شمالی ، از جنوب به اقیانوس هند و از شرق به اقیانوس آرام

• - قاره آسیا از طریق **تنگه برینگ** از **آمریکای شمالی** و از طریق **کانال سوئز** از قاره **افریقا** جدا می شود .

• - اوراسیا : در بین قاره های جهان ، تنها دو قاره آسیا و اروپا به هم چسبیده اند به همین دلیل بعضی از جغرافیدانان این دو قاره را یک قاره دانسته و آن را اوراسیا نامیده اند

• - رشته کوه **اورال** را مرز بین دو قاره **آسیا و اروپا** در نظر گرفته اند:

• - ناهمواری های قاره آسیا: ۱- فلات های بلند و کوه های مرتفع ۲- سرزمین های پست ۳- مجمع الجزایر آتشفشانی

• - فلات های بلند آسیا به ترتیب از غرب به شرق : **آناتولی - ایران - تبت - مغولستان**

• - بلندترین قله جهان : **قله اورست (۸۸۴۸ متر) در رشته کوه هیمالیا که به آن بام دنیا لقب داده اند**

• - سه جلگه بزرگ آسیا: **جلگه بزرگ سیبری - جلگه گنگ و سند - جلگه چین**

• - جلگه سیبری از آبرفت **رود ینی سئی** پدید آمده است .

• - جلگه " سبتد و گنگ از رودهای **سند و گنگ** که از رشته کوه های هیمالیا سرچشمه می گیرند تشکیل شده است این جلگه شمال هند ، بخش وسیعی از پاکستان و بنگلادش را در بر می گیرد

• - تعریف دلتا : گاهی رودها ، آبرفت ها را در مصب خود انباشته می کنند و از انباشته شدن آبرفت ها در مصب رودها، سرزمین های مثلث شکلی به وجود می آید که به آنها دلتا (\triangle) می گویند

• دلتاها چگونه زمین هایی هستند: به طور کلی دلتاها زمین های مناسبی برای کشاورزی بوده و جمعیت انبوهی را در خود جای داده اند. با این حال ساکنان این دلتاها همواره در معرض خطراتی چون طوفان های دریایی، طغیان رود و سیلاب هستند

• دلتای بنگال از آبرفت رودهای **گنگ و براهمپوترا** پدید آمده و قسمت اعظم خاک کشور **هند** را تشکیل می دهد.

• جلگه بزرگ **چین** در شرق آسیا است. این جلگه از آبرفت رود **یانگ تسه کیانگ** پدید آمده است.

• مجمع الجزایر آتشفشانی آسیا در **مشرق و جنوب شرقی آسیا** به ویژه در **کناره های اقیانوس آرام** وجود دارند.

• سه مجمع الجزایر آتشفشانی آسیا: **مجمع الجزایر ژاپن، فیلیپین و اندونزی**

• ناهمواریهای جوان آسیا در **در مشرق و جنوب شرقی آسیا** به دلیل وجود **کوه های آتشفشانی**

• کشورهایی که در منطقه شرق و جنوب شرقی آسیا قرار دارند در معرض بلایای طبیعی چون **زمین لرزه، سونامی و فعال شدن کوه های آتشفشانی** هستند.

• سرزمین های مجاور قطب شمال در سیبری: **هوا در تمام روزهای سال سرد و دارای یخبندان های طولانی است**

• آب و هوای قاره ای یا بَرّی: **بخش های داخلی و مرکزی آسیا، آب و هوای قاره ای یا بَرّی دارند. در این نوع آب و هوا، زمستان ها بسیار سرد و تابستان ها بسیار گرم و خشک است**

• سرزمین های مجاور دریاها از دریای سرخ تا جزیره تایوان در شرق چین، آب و هوای **گرم** دارند

• به طور کلی از نظر بارش، آسیا را به چند بخش می توان تقسیم کرد **۱- آسیای مرطوب (سبز) ۲- آسیای خشک**

• آسیای مرطوب (سبز): **سرزمین های مشرق، جنوب و جنوب شرقی آسیا که در معرض بادهای موسمی (مونسون) قرار دارند آسیای سبز را تشکیل می دهند**

• - بادهای موسمی در چه فصلی :

این بادهای در اواخر بهار و فصل تابستان به سمت خشکی می وزند ، موجب ریزش باران فراوان در ناحیه آسیای سبز می شوند

• - زندگی روستایی و کشاورزی در آسیا به ریزش کدام باران ها :

به ریزش باران های موسمی بستگی دارد و در صورت بارش کم یا نامنظم ، کشاورزان خسارت می بینند . البته ریزش های شدید باران های موسمی نیز گاهی موجب طغیان رودخانه ها و بروز سیل در این منطقه می شوند

• - آسیای خشک :

سرزمین های مغرب و جنوب غربی آسیا شامل عربستان ، داخل فلات آناتولی و فلات ایران و همچنین آسیای مرکزی به ویژه بیابان گبی از نواحی خشک آسیا محسوب می شود

• - چرا هوای تبت مانند نواحی قطبی و شمال آسیا سرد است ؟

زیرا تبت بلندترین فلات دنیا است و هرچه ارتفاع بیشتر باشد دما کاهش می یابد

• - بادهای موسمی از سمت اقیانوس های

آرام و هند

به مشرق و جنوب شرقی آسیا می وزند .

• - چرا بادهای موسمی نمی توانند به آسیای مرکزی و بیابان گبی نفوذ کنند؟

زیرا رشته کوه های هیمالیا مانع ورود بادهای مرطوب موسمی می شوند

• - چرا سرزمین های جنوب آسیا در بیشتر موانع سال آب و هوای گرم دارند؟

زیرا این نواحی به خط استوا نزدیک هستند و به علاوه مجاور اقیانوس ها قرار گرفته اند و آب ها موجب اعتدال دما می شوند

• - وزش کدام یک از بادهای ، کشور ما را تحت تاثیر قرار می دهند ؟

باد های باران آور غربی

18 سن

• آسیا نه تنها **وسیع ترین** قاره جهان است بلکه **پرجمعیت ترین** قاره هاست .

• **۶۰ درصد** جمعیت جهان در قاره ی **آسیا** زندگی می کنند .

• نواحی بسیار کم جمعیت یا خالی از جمعیت آسیا : **نواحی مرتفع چون فلات تبت و هیمالیا و بیابان های وسیع ، خالی از جمعیت یا کم جمعیت است . به دلیل مساعد نبودن شرایط آب و هوایی**

• در **جنوب و جنوب شرقی آسیا** جمعیت انبوهی به طور متراکم زندگی می کنند .

• پر جمعیت ترین کشورهای جهان: **چین با جمعیتی حدود یک میلیارد و سیصد میلیون نفر و هند با جمعیتی حدود یک میلیارد و دویست میلیون نفر**

• متراکم ترین منطقه جهان از نظر جمعیت: **جزیره جاوه در اندونزی . در این جزیره کوچک ۱۴۱ میلیون نفر سکونت دارند**

• بیشتر جمعیت آسیا از نژاد **زرد پوست** و بقیه **سفید پوست** هستند . البته در جنوب آسیا تیره های **سیاه پوست و دورگه** که از ازدواج نژاد های مختلف با هم به وجود آمده اند نیز زندگی می کنند

• آسیا مهد **ادیان** بزرگ جهان است

• سه دین بزرگ الهی **بوده ، مسیحیت و اسلام** علاوه بر آسیا در سایر قاره ها انتشار یافته اند .

• حدود **۶۰ درصد** مسلمانان جهان در قاره آسیا زندگی می کنند .

• دین اسلام در کدام قسمت آسیا : **اگر چه خاستگاه دین اسلام کشور عربستان است ، اما اسلام به تدریج همه کشورهای آسیای غربی را در بر گرفته و سپس به آسیای مرکزی و مشرق و جنوب شرقی آسیا راه یافته است . به همین دلیل از غرب تا شرق آسیا نشان دهنده فرهنگ و تمدن اسلامی است**

• ادیان دیگر در آسیا: **۱- آیین برهمنی در شبه جزیره هند ۲- آیین بودا که خاستگاه اصلی آن نیز هند است اما در کشورهای شرق آسیا چون چین ، ژاپن ، کره و تایلند انتشار یافته است**

• بخشی عمده ای از مردم آسیا به کار **کشاورزی** مشغولند و **کشاورزی** جایگاه مهمی در اقتصاد کشورها دارد .

● مهم ترین محصول کشاورزی در قاره آسیا **برنج** است که غذای اصلی مردم آسیا را تشکیل می دهد . **۹۰ درصد** برنج جهان در آسیا تولید و در همین قاره مصرف می شود .

● - کشورهای تولید کننده برنج در آسیا :

چین ، هند ، پاکستان ، تایلند ، اندونزی ، فیلیپین ، بنگلادش و ویتنام

● - مهم ترین کشور صنعتی آسیا **ژاپن** است که از بزرگ ترین قدرت های اقتصادی دنیا به شمار می رود . **ژاپن و روسیه** عضو کشورهای گروه هشت هستند .

● - اقتصاد کشور چین :

کشور چین توانسته با برنامه ریزی های جدید ، میزان تولیدات و صادرات خود را به شدت افزایش بدهد و از این راه در آمد اقتصادی و وضع زندگی مردم را بهتر کند

● - ببرهای اقتصادی آسیا :

کره جنوبی ، تایوان ، هنگ کنگ ، سنگاپور زیرا این کشورها توانسته اند صادرات را هدف اقتصادی خود قرار بدهند و از این راه در آمد بسیار زیادی به دست بیاورند . این کشورها به خصوص در تولید و صدور لوازم الکترونیکی و رایانه ای ، لوازم خانگی و اتومبیل یی شرفت زیادی کرده اند

● - تحولات اقتصادی در آسیا :

موجب شده است که مهاجرت از روستا به شهرها در آسیا ادامه پیدا کند . امروزه شهرهای با جمعیت بیش از ده میلیون نفر در آسیا بیشتر از سایر قاره ها است

● - پر جمعیت ترین شهر آسیا **ژاپن** با منطقه اطراف آن بیش از **۳۰** میلیون نفر است .

● - جاذبه های گردشگری آسیا : تاج محل در هند - دیوار چین - جزیره سنتوزا در نزدیکی سنگاپور - آسمان خراش های هنگ کنگ

● - اطلس : کتابی است که مجموعه ای از نقشه ها در آن گرد آوری شده است

● - از اطلس ها چه استفاد‌های می شود؟ ما با استفاده از انواع نقشه های مختلف یک اطلس می توانیم اطلاعات بیشتر و دقیق تری در باره ی کشورها یا نواحی مختلف جهان به دست بیاوریم

● - معمولاً برای هر قاره یا کشور دو نوع نقشه در اطلس مشاهده می کنیم نقشه های طبیعی و نقشه های سیاسی

● - نقشه های طبیعی : بر روی این نقشه ها ، رشته کوه ها ، فلات ها ، دریاها ، رودخانه ها و نمایش داده شده و اطلاعات مربوط به شهرها و کشورها بسیار کم است

● - نقشه های سیاسی : بر روی این نقشه ها ، مرز کشورها ، ایالت ها و استان ها ، پایتخت ها و شهرهای مهم نمایش داده شده است

19 100

• - منطقه ی جنوب غربی آسیا شامل چه محدوده ای از این قاره آسیا است؟

از تنگه ی بسفر و داردانل در ترکیه تا کوه های پامیر در مشرق و از آنجا تا خلیج عدن و باب المندب را در بر می گیرد

• - منطقه ی جنوب غربی آسیا به قاره **اروپا و افریقا** متصل است .

• - دریاها و اقیانوس مهمی که در منطقه جنوب غربی آسیا قرار دارد :

دریای مدیترانه ، دریای سرخ ، دریای عمان ، دریای سیاه ، دریای خزر و خلیج فارس و اقیانوس هند

• - دو کشور وسیع منطقه جنوب غربی آسیا :

ایران و عربستان

• - سرزمین های مرتفع منطقه ی جنوب غربی آسیا:

کوه های بلند ایران که به ارتفاعات ترکیه و قفقاز می پیوندند، سرزمین های مرتفع این منطقه را تشکیل می دهد

• - سرزمین های پست و جلگه ای پهناور در منطقه جنوب غربی آسیا:

۱- جلگه ی بین النهرین در غرب ایران که از آبرفت رودهای دجله و فرات به وجود آمده است ۲- جلگه سند در شرق ایران که از آبرفت رود سند به وجود آمده است

• - نواحی پست و خشک منطقه جنوب غربی آسیا :

بیابان بزرگ عربستان ، دشت گویر و دشت لوت . بیابان بزرگ عربستان ، ربع الخالی در شبه جزیره عربستان حدود ۶۴۰۰۰۰ کیلومتر وسعت دارد

• - با توجه به **وسعت زیاد** و **تنوع ناهمواریها** در منطقه جنوب غربی آسیا آب و هواهای گوناگونی به وجود آمده است .

• - نواحی مرتفع و کوهستانی منطقه جنوب غربی آسیا:

در زمستان آب و هوای سرد و در تابستان آب و هوای معتدل دارد . بارش برف و باران فراوان موجب پدید آمدن پوشش گیاهی فراوان در دامنه ی کوه ها شده است

• - در بخش های وسیعی از منطقه جنوب غربی آسیا **آب و هوای گرم و خشک یا نیمه خشک** حکمفرماست . بیابان های وسیع منطقه **آب و هوای گرم و خشک** دارد .

• - یکی از مسائل مهم منطقه جنوب غربی آسیا **کمبود آب شیرین** است که گاهی باعث اختلاف و نزاع هایی بین کشورها بر سر منابع آبی رودخانه ها شده است .

• - آب و هوای سرزمین هایی که در سواحل دریاهای منطقه ی جنوب غربی آسیا قرار گرفته اند: **سرزمین های واقع در سواحل گرم خلیج فارس ، دریای عمان و اقیانوس هند و دریای سرخ ، آب و هوای گرم دارند اما رطوبت هوا به دلیل نزدیکی به دریا زیاد بوده و حالت شرجی به وجود آورده است**

• - سرزمین های اطراف دریای مدیترانه: **دارای آب و هوای مدیترانه ای است . در آب و هوای مدیترانه ای زمستان ها معتدل و پرباران و تابستان ها گرم و خشک است**

• برای هریک از انواع آب و هوای زیر ، شهر یا منطقه ای در آسیای جنوب غربی پیدا کنید:

۱- آب و هوای گرم و خشک (بیابان ربع الخالی)

۳- آب و هوای مدیترانه ای (کشور لبنان و فلسطین)

۲- آب و هوای گرم و شرجی (سواحل دریای عمان و خلیج فارس)

۴- آب و هوای سرد کوهستانی (نواحی کوهستانی البرز و زاگرس)

• منطقه جنوب غربی آسیا یکی از نخستین کانون های تمدنی جهان است .

• زبان های عربی ، فارسی ، ترکی و اردو پر تکلم ترین گروه های زبانی در منطقه آسیای جنوب غربی هستند .

• پر تکلم ترین گروه های زبانی در منطقه آسیای جنوب غربی : زبان عربی : عربستان فارسی : ایران ترکی : ترکیه اردو : پاکستان

• سه مورد از پر جمعیت ترین کشورهای منطقه جنوب غربی آسیا : ایران - پاکستان - ترکیه

• ادیان الهی : یهود ، مسیحیت و اسلام در این منطقه ظهور کرده اند . بیش از ۹۰ درصد مردم منطقه مسلمان هستند .

● - فعالیت های اقتصادی کشورهای منطقه جنوب غربی آسیا :
 اغلب کشورهای منطقه دارای ذخایر نفت و گاز هستند ، اما متأسفانه بیشتر آنها از نظر اقتصادی به صادرات نفت وابسته بوده و ماشین آلات ، مواد غذایی ، دارو و انواع کالاهای مصرفی دیگر از کشورهای پیشرفته وارد می کنند

● - منبع درآمد کشور عربستان:
 علاوه بر صادرات نفت ، همه ساله درآمد زیادی را از طریق مراسم حج و سفر میلیون ها زائر به این کشور نصیب خود می کند

● - بعضی کشورهای منطقه جنوب غربی آسیا توانسته اند از طریق رونق گردشگری یا تجارت و بازرگانی اقتصاد خود را متحول کنندمانند :
 ترکیه و امارات متحده عربی

● - برخی از کشورهای منطقه جنوب غربی آسیا به دلیل جنگ ، اشغال نظامی توسط امریکا و نبودن امنیت نتوانسته اند از نظر اقتصادی پیشرفت کنند مانند :
 عراق و افغانستان

● - کشورهایی که اقتصاد آنها وابسته به نفت است ، با چه مشکلاتی روبه رو می شوند؟
 بیکاری ، عدم ثبات اقتصادی ، و افزایش تورم - رکود اقتصادی - وابستگی اقتصاد به صادرات و فروش نفت

● - کدام عوامل مردم منطقه ی آسیای جنوب غربی را به هم نزدیک تر می کند؟
 دین اسلام ، زبان عربی و دریاها ی جنوب غربی آسیا

20 שנים

• چرا منطقه جنوب غربی آسیا یکی از مناطق استراتژیک (راهبردی) است؟

۱- این منطقه در کانون اتصال سه قاره آسیا، اروپا و افریقا قرار دارد ۲- این منطقه انبار مهم منابع انرژی جهان است ۳- این منطقه کانون جهان اسلام است

• آبراهه های مهم منطقه جنوب غربی آسیا:

آبراهه های مهمی چون تنگه های هرمز، بسفر، داردانل و باب المندب در این منطقه قرار دارد. از طریق این آبراهه های مهم، دریاهاى منطقه به یکدیگر می پیوندند و به آب های آزاد اقیانوس ها راه می یابند

• نقش موقعیت بندرگاهی برای کشورها:

استفاده از حمل و نقل ارزان کالاها و انرژی را میسر می سازد

• چرا منطقه جنوب غربی آسیا انبار مهم منابع انرژی جهان محسوب می شود؟

زیرا حدود دو سوم ذخایر شناخته شده نفت جهان و حدود یک سوم منابع گازی جهان در این منطقه قرار دارد که البته بخش بزرگی از آنها در منطقه ی خلیج فارس واقع است

• کشورهای عمده صادر کننده نفت در منطقه جنوب غربی آسیا:

عربستان، ایران، عراق، کویت و امارات متحده عربی

• مقدس ترین شهرهای مسلمانان:

مکه و مدینه

• پیمان سازمان همکاری اقتصادی (اگو):

کشورهای جنوب غربی آسیا سعی می کنند که از طریق پیمان های اقتصادی و فرهنگی با یکدیگر، بیشتر همکاری کنند مانند پیمان سازمان همکاری اقتصادی (اگو) که نخست در سال ۱۳۴۱ بین ایران، پاکستان و ترکیه بسته شد و هم اکنون ده کشور منطقه عضو آن هستند

۱- بخاطر منابع انرژی مورد نیاز کشورهای صنعتی و راه های مهم حمل و نقل دریایی این منطقه مورد توجه قدرت های بزرگ جهانی است

۲- متأسفانه حکومت بعضی کشورهای منطقه به قدرت های بزرگ وابسته اند و از نظر سیاسی از آنها پیروی می کنند

۳- رژیم اشغالگر قدس (اسرائیل) با حمایت آمریکا و انگلیس علاوه بر سرکوب مردم فلسطین به توطئه و دشمنی با مسلمانان کشورهای منطقه می پردازند

۴- آمریکا، انگلستان و برخی کشورهای دیگر برای حفظ منافع خود در منطقه در کشورهای وابسته پایگاه های نظامی ایجاد نموده و در این پایگاه ها، تسلیحات نظامی مختلف انبار و نیروهای نظامی مستقر کرده اند

• - چرا جنوب غربی آسیا منطقه ای پر تنش است؟

انقلاب اسلامی ایران الگویی برای مردم کشورهای دیگر است تا علیه ظلم و استبداد داخلی و قدرت های خارجی به پا خیزند و چهره ای متعالی از اسلام به جهانیان عرضه کنند

کشور ایران اگر چه از اقوام مختلف تشکیل شده است ، اما این اقوام همواره با یکدیگر وحدت و همبستگی داشته و از کشور دفاع کرده اند

کشور ایران دارای منابع مهم انرژی است و از نظر داشتن منابع نفت ، مقام چهارم و منابع گاز مقام اول را در این منطقه دارد

ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی پیشرفت های زیادی در علم و فناوری داشته است

کشور ایران به دلیل داشتن سواحل طولانی و موقعیت بندرگاهی و دسترسی به آب های آزاد جایگاه متمیزی در منطقه دارد

• چه عواملی جایگاه ایران را در منطقه جنوب غربی آسیا پر اهمیت تر کرده است

• طول سواحل ایران در جنوب : طول سواحل ایران با در نظر گرفتن بریدگی های ساحل ۲۰۴۳ کیلومتر است که از اروندرود در جنوب غرب تا تنگه هرمز و از آنجا تا بندر گوانر در جنوب شرق امتداد دارد

• جزیره های مهم ایران در آب های خلیج فارس : خارک ، کیش ، قشم ، لارک ، لاوان ، تنب بزرگ ، تنب کوچک ، ابوموسی

● - اهمیت جزایر ایران در خلیج فارس : از نظر استخراج نفت ، بازرگانی ، تجارت و نظامی اهمیت دارند

● - تنگه هرمز : یک آبراهه بین‌المللی است که همه کشورها حتی دارند بر طبق قوانین رفت و آمد در تنگه ها با کشتی از آن عبور کنند

● - وسعت سرزمین فلسطین : حدود ۲۷۰۰۰ کیلومتر مربع وسعت دارد . اما حدود ۲۰۰۰۰ کیلومتر مربع از خاک آن را یهودیان صهیونیست اشغال کرده و آن را اسرائیل نامیده اند

● - در کشور فلسطین شهری کهن وجود دارد که مسلمانان به آن **بیت المقدس** و یهودیان و مسیحیان به آن **اورشلیم** می گویند. این شهر برای پیروان سه دین بزرگ توحیدی **یهودیان - مسیحیان - مسلمانان**

شهری مقدس و مورد احترام به شمار می رود . زیرا **زیرا خاستگاه پیامبران بزرگ بوده است**

● - **مسجد الاقصی** که در بیت المقدس قرار دارد ، پس از **مسجد الحرام** در مکه و **مسجد النبی** در مدینه ، سومین مسجد مهم اسلام است و در آغاز ظهور اسلام قبله اول مسلمانان بوده است .

• مقیاس نقشه : مقیاس نقشه به ما نشان می دهد که فاصله های روی نقشه ، بر روی زمین و در عالم واقعیت چقدر است. یا مسافت های روی نقشه ، نسبت به مسافت های واقعی روی زمین چقدر کوچک تر شده اند

• مسائل مربوط به مقیاس :

• اگر فاصله دو روستا روی نقشه ای ۱۰ سانتی متر باشد ، در صورتی که مقیاس نقشه $\frac{1}{250000}$ فاصله این دو روستا روی زمین چقدر است؟

$$\text{سانتی متر روی زمین} = 250000 = 10 \times 250000$$

$$\text{متر روی زمین} = 25000 = 250000 \div 1000$$

$$\text{کیلومتر روی زمین} = 25 = 25000 \div 1000$$

۱ cm	۲۵۰۰۰۰
۱۰ cm	x

• فاصله شهری تا ساحل دریا ، روی زمین ۶۰ کیلومتر و روی نقشه ۵ سانتی متر است . مقیاس این نقشه را به دست آورید؟

$$\text{مقیاس} = \frac{1}{120000} \Rightarrow 120000 = 12000 \times 100 \Rightarrow 12000 = 12 \times 1000 \Rightarrow 12 = 60 \div 5 \Rightarrow 60 = 60 \times 1$$

x	۱
۶۰	۵

21 سن

• قاره اروپا را می توان دنباله قاره پهناور **آسیا** یا بخشی از **اوراسیا** دانست .

• اروپا از اطراف به کدام دریاها و اقیانوس ها : **از شمال به اقیانوس منجمد شمالی - از جنوب به دریای مدیترانه - دریای سیاه در شرق - از غرب به اقیانوس اطلس شمالی**

• به طور کلی ناهمواریهای اروپا به دو بخش تقسیم می شود : **اروپای پیر و اروپای جوان**

• **اروپای پیر :** در مناطق شمالی اروپا ، فرسایش طولانی موجب شده است که کوه ها کم ارتفاع و قله ها گنبدی شکل و دره ها باز باشند . در این منطقه ، جلگه های پهناور و دریاچه های بسیار وجود دارد . از نظر زمین شناسی به این بخش **وسیع اروپا** ، **اروپای پیر** می گویند

• **اروپای جوان :** در جنوب اروپا ، چین خوردگی ها و رشته کوه های بلند در جنوب اروپا دیده می شود . قله ی کوه ها ، نوک تیز و دامنه ی کوه ها اغلب دارای شیب تند و دره های تنگ می باشد . به این منطقه **اروپا که در آن آتشفشان ها و زمین لرزه ها یی نیز رخ می دهد ، اروپای جوان** می گویند

• **رشته کوه های آلپ و پیرنه** در منطقه جنوب اروپا قرار دارد . قله **مون بلان** با ارتفاع **۴۸۰۸ متر** بلندترین قله رشته کوه آلپ است .

بخش شمال قاره اروپا یعنی قسمت های شمالی شبه جزیره اسکانندیناوی و ایسلند به قطب شمال نزدیک هستند و آب و هوای قطبی و سرد دارند	قطبی و سرد	• انواع آب و هوای اروپا :
مناطق مجاور اقیانوس اطلس نظیر انگلستان و ایرلند ، آب و هوای معتدل اقیانوسی دارند و عبور جریان دریایی آب گرم گلف استریم از این سواحل در فصل زمستان موجب می شود که هوا ملایم تر شود	معتدل اقیانوسی	
مناطق جنوبی اروپا که در سواحل مدیترانه واقع شده اند (مانند کشورهای اسپانیا و ایتالیا) آب و هوای مدیترانه ای دارد . این نوع آب و هوا زمستان های معتدل و مرطوب و تابستان های گرم و خشک دارد .	مدیترانه ای	
مرکز و مشرق اروپا به دلیل دوری از دریاها آب و هوای قاره ای یا بری دارد و میزان بارندگی در آنجا کم است	قاره ای یا بری	

● - از رودهای اروپا چه استفاده هایی می شود : از این رودها برای آبیاری زمین های کشاورزی ، تولید انرژی الکتریکی و حمل و نقل و کشتیرانی استفاده می شود

● - مهم ترین رودهای اروپا : دانوب ، ولگا ، راین ، دُن و الب مهم ترین رودهای اروپا است دانوب طولی ترین رود اروپا است که از چند کشور عبور می کند .

● - چه عواملی موجب شده است که اروپا از نظر جمعیت ، متراکم باشد : شرایط مساعد طبیعی مانند آب و هوای معتدل و ریزش باران کافی و رودهای پر آب و جلگه های پهناور از یک سو و پیشرفت در علم و فناوری از سوی دیگر

● - به چه دلیل جمعیت سالمندان، در اروپا افزایش و جمعیت رو به پیری می رود؟ زیرا رشد جمعیت در اروپا کاهش یافته و زاد و ولد در این قاره کم شده است .

● - بیشتر مردم اروپا پیرو دین **حضرت مسیح (ع)** هستند . دین مسیح به سه مذهب بزرگ **کاتولیک ، پروتستان و ارتودوکس**

● - کاتولیک ها از رهبر مذهبی و روحانی خود **پاپ** که محل اقامت او در **واتیکان** است ، پیروی می کنند .

● - مسلمانان اروپا بیشتر در **شبه جزیره بالکان** زندگی می کنند .

● - اقتصاد اروپا : قاره اروپا از نظر اقتصادی پیشرفته است . میزان درآمد و سطح سواد و بهداشت و همچنین میزان طول عمر در این قاره بالاست

● - وضعیت کشاورزی اروپا : کشاورزی تقریباً در همه جای اروپا رایج است و با استفاده از ماشین آلات مدرن و شیوه های علمی صورت می گیرد

• در جنوب اروپا چه محصولاتی : آب و هوای مدیترانه ای موجب شده که محصولات ویژه ای چون زیتون، مرکبات و انگور به عمل آید .

• در اروپا دامداری و دامپروری با **شیوه های صنعتی** انجام می شود و میزان تولید محصولات **گوشتی و لبنی** زیاد است .

• کشورهایی چون **هلند و دانمارک** از تولید کنندگان و صادر کنندگان فرآورده های **گوشتی و لبنی** هستند .

• کشورهای مهم صنعتی اروپا : **آلمان ، فرانسه ، انگلستان و ایتالیا**

• چرا کشورهای صنعتی قاره اروپا وارد کننده مواد اولیه مانند نفت هستند؟
 زیرا منابع زیرزمینی و معادن قاره اروپا نمی توانند نیازهای صنایع عظیم این قاره را بر آورده سازند . البته کشورهای اروپایی سالیان دراز برای استفاده از منابع و معادن سایر سرزمین ها به استعمار کشورهای دیگر دست زده اند

• جاذبه های گردشگری اروپا : **جاذبه های گردشگری طبیعی مانند سواحل طولانی و آفتابی ، ورزش های زمستانی در کوه های آلپ - جاذبه های فرهنگی و تاریخی چون بناهای تاریخی ، موزه ها ، کلیساها و**

• مهم ترین کشورهای اروپا از نظر جذب گردشگر : **فرانسه ، اسپانیا و ایتالیا**

22 سنه

زیرا منابع زیرزمینی و معادن قاره اروپا نمی‌توانند نیازهای صنایع عظیم این قاره را برآورده سازند. البته کشورهای اروپایی سالیان دراز برای استفاده از منابع و معادن سایر سرزمین‌ها به استعمار کشورهای دیگر دست زده‌اند

• چرا کشورهای صنعتی قاره اروپا واردکننده مواد اولیه مانند نفت هستند؟

• جاذبه‌های گردشگری اروپا: جاذبه‌های گردشگری طبیعی مانند سواحل طولانی و آفتابی، ورزش‌های زمستانی در کوه‌های آلپ - جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی چون بناهای تاریخی، موزه‌ها، کلیساها و

فرانسه، اسپانیا و ایتالیا

• مهم‌ترین کشورهای اروپا از نظر جذب گردشگر:

• قاره آفریقا بین اقیانوس هند و اقیانوس اطلس قرار گرفته است.

• قاره آفریقا در دو نیمکره شمالی و جنوبی گسترده شده و مدار استوا از وسط آن عبور می‌کند

• قاره آفریقا از سواحل دریای مدیترانه تا دماغه امید نیک امتداد یافته است.

• قاره آفریقا از طریق تنگه جبل الطارق از اروپا و تنگه باب‌المنندب از آسیا و کانال سوئز از آسیا جدا می‌شود.

• تنها چین خوردگی مهم آفریقا در شمال غربی این قاره رشته کوه اطلس است.

• قله‌های آفریقا: در شرق آفریقا کنیا (۵۲۰۰ متر) و کلیمانجارو (۵۹۰۰ متر)

• تشکیل دریاچه‌های شرق آفریقا: اغلب در اثر فرو نشستن زمین یا شکستگی‌های بزرگ در پوسته زمین به وجود آمده است. این شکستگی‌ها موجب می‌شود که آبشارهایی در مسیر رود به وجود بیاید

• دریاچه‌های شرق آفریقا: ویکتوریا - تانگانیا - نیاسا

• چرا کناره‌های آفریقا برای پهلو گرفتن کشتی‌ها و ساختن بنادر چندان مناسب نیست؟ زیرا کناره‌های آفریقا صاف و بدون بُردگی (خلیج) است

• - به طور کلی قاره افریقا آب و هوایی **گرم** دارد و در بیشتر قسمت های آن **زمستان** دیده نمی شود .

• - چرا آب و هوای افریقا گرم است و در بیشتر قسمت های آن زمستان دیده نمی شود؟

زیرا موقعیت افریقا به گونه ای است که مدار استوا از وسط آن عبور می کند و خورشید در طول سال در مناطق استوایی و اطراف آن تا مدار رأس السرطان و رأس الجدی تقریباً عمود می تابد .

• - از نظر بارش قاره افریقا به دو قسمت **مرطوب** و **خشک** تقسیم می شود .

• - افریقای مرطوب (افریقای سبز):
نواحی اطراف خط استوا (از شمال تا دریاچه چاد و از جنوب تا رود زامبزی) آب و هوای گرم و مرطوب دارد . در این منطقه باران فراوان می بارد

• - افریقای خشک :
هر چه از منطقه استوایی به سمت شمال و جنوب افریقایش برویم ، از میزان باران و رطوبت کاسته شده و کم کم به آب و هوای گرم و خشک تبدیل می شود ، به طوری که در شمال افریقا ، صحرای بزرگ و در جنوب آن بیابان کالاهاری دیده می شود

• - آب و هوای مدیترانه ای : **بخش کوچکی از شمال افریقا که در مجاورت دریای مدیترانه قرار گرفته آب و هوای مدیترانه ای دارد**

• - رودهای مهم افریقا : **نیل - کنگو - نیجر - اراژ - زامبز**

• - رودهای افریقا برای کشتیرانی مناسب نیستند : **زیرا در مسیر خود در جاهایی به شکست های بزرگ زمین برخورد می کنند که برای کشتیرانی مناسب نیستند**

• - رود **نیل** طولانی ترین رود جهان است **۶۶۹۵ کیلومتر**

• - کدام بخش های افریقا خالی از جمعیت است ؟ **بخش های وسیعی از بیابان بزرگ افریقا و جنگل های انبوه استوایی**

• - چه عواملی از افزایش جمعیت در قاره افریقا جلوگیری کرده است : **عدم رعایت بهداشت - شیوع بیماری های مختلف - خشکسالی ها - قحطی های پی در پی - جنگ ها**

• - نژاد مردم افریقا : **بیشتر مردم افریقا از نژاد سیاه پوست هستند . مردم شمال صحرای بزرگ افریقا که در مجاورت دریای مدیترانه زندگی می کنند و بخش کوچکی از جنوب قاره افریقا ، سفید پوستند**

• - زبان مردم افریقا : **ساکنان کشورهای شمال صحرای بزرگ افریقا مانند مصر ، الجزایر و مراکش به زبان عربی صحبت می کنند . مردم سایر کشورهای افریقایی به زبان محلی یا به زبان کشورهای قبلاً تحت نفوذ و استعمار آنها بوده اند (مانند فرانسوی یا انگلیسی) صحبت می کنند .**

● - دین مردم افریقا : بیشتر مردم کشورهای شمال افریقا مسلمان هستند . مردم سایر مناطق افریقا اغلب به دین مسیح یا مذاهب ابتدایی اعتقاد دارند

● - معادن مهم قاره افریقا : در این قاره معادن نفت ، طلا ، الماس ، مس و جنگل های عظیم وجود دارد

● - عوامل خارجی موثر در توسعه نیافتگی قاره افریقا : استعمار کشورهای اروپایی و غارت منابع آنها بوده است . امروزه نیز دخالت کشورهای قدرتمند در ایجاد جنگ ها و بحران ها در این قاره ادامه دارد

● - عوامل داخلی موثر در توسعه نیافتگی قاره افریقا : ۱- شرایط سخت محیطی (جنگل های انبوه ، بیابان های وسیع ، آب و هوای گرم) ۲- شیوع بیماری ها ۳- یسواد و آگاهی کم مردم ۴- جنگ های داخلی

● - در قاره افریقا بیشتر چه محصولاتی : بیشتر محصولات کشاورزی گرمسیری و استوایی چون قهوه ، کاکائو و کتانو تولید می شود. در اطراف دره نیل مزارع پنبه وجود دارد

● - جاذبه های گردشگری افریقا : سواحل شمال افریقا در کناره دریای مدیترانه ، پارک های ملی (وحش) و آثار باستانی کشورهای قدیمی نیز از جاذبه های مهم گردشگری در قاره افریقا است

23 سن

● - قاره آمریکا : قاره آمریکا قاره وسیعی است که از قطب شمال تا نزدیکی قطب جنوب کشیده شده است و در واقع به دو قاره کوچک تر تقسیم می شود : آمریکای شمالی و آمریکای جنوبی

● - آمریکای شمالی و آمریکای جنوبی به وسیله خشکی باریکی که **آمریکای مرکزی** نامیده می شود به یکدیگر متصل اند .

● - قاره آمریکا بین اقیانوس **آرام** و اقیانوس **اطلس** قرار گرفته است .

● حفره کانال پاناما : تا قبل از ساختن کانال پاناما ، کشتی ها برای عبور از اقیانوس اطلس به اقیانوس آرام ، مجبور بودند آمریکای جنوبی را دور بزنند . اما بعدها با حفر این کانال ، دو اقیانوس به هم مرتبط می شوند

در آمریکای شمالی ، رشته کوه های راکی (روشوز) و در آمریکای جنوبی رشته کوه های آند

چین خوردگی های جوان و مرتفع

در شرق آمریکای شمالی ، توده کوهستانی قدیمی آپالاش و در شرق آمریکای جنوبی توده قدیمی برزیل قرار دارند .

کوه های کم ارتفاع قدیمی

● - سه نوع ناهمواری در قاره آمریکا :

جلگه رود می سی سی پی در آمریکای شمالی - در آمریکای جنوبی نیز جلگه های آمازون و پارانا از آبرفت های این دو رود تشکیل شده است

سرزمین های پست و جلگه ای

● - چین خوردگی های جوان و مرتفع در سمت **غرب** قاره آمریکا و در امتداد اقیانوس **آرام** کشیده شده اند .

زیرا کناره های افریقا صاف و بدون بُریدگی (خلیج) است

● - در چین خوردگی های جوان آمریکا آتشفشان ها و زمین لرزه های فراوانی رخ می دهد: **به دلیل نا آرام بودن پوسته زمین در این مناطق**

• در قاره آمریکا انواع آب و هوا و پوشش گیاهی به چشم می خورد: **زیرا این قاره از قطب شمال تا قطب جنوب کشیده شده است**

نواحی نزدیک به قطب شمال در آمریکای شمالی و نواحی نزدیک به قطب جنوب در آمریکای جنوبی ، بخش اعظم کشور کانادا در آب و هوای سرد قرار گرفته است

• آب و هوای قاره آمریکا:

در سواحل قاره آمریکا به دلیل مجاورت با دو اقیانوس اطلس و آرام ، آب و هوای معتدل اقیانوسی حکمفرماست .

نواحی نزدیک به مدار استوا در آمریکای مرکزی و جنوبی آب و هوای گرم و مرطوب دارند . به همین سبب جنگل های انبوه آمازون در این ناحیه به وجود آمده است

بیابان نوادا در آمریکای شمالی و بیابان آناکاما در آمریکای جنوبی مانند سایر بیابان های جهان آب و هوای گرم و بسیار خشک دارند

• در آمریکای شمالی ، رود **می سی سی پی** که از رودهای طویل جهان است به خلیج **مکزیک** می ریزد . این رود نقش مهمی در حمل و نقل کالا و منابع و تجارت از طریق کشتیرانی داشته است

• در آمریکای جنوبی رود **آمازون** از میان جنگل های استوایی عبور می کند . **آمازون پر آب ترین رود دنیا است که به اقیانوس اطلس می ریزد**

• کدام بخش از آب و هوا و پوشش گیاهی قاره آمریکا عیناً مانند افریقا است؟ چرا؟ **آب و هوای گرم و مرطوب و جنگل های انبوه گرمسیری ، به علت نزدیکی به مدار استوا**

• حدود **۱۵** درصد جمعیت جهان در قاره آمریکا زندگی می کنند.

• بیشتر جمعیت قاره آمریکا در: **جلگه های حاصلخیز مثل می سی سی پی و بنادر و شهرهای ساحلی نزدیک به اقیانوس متراکم شده اند**

• - مردم قاره آمریکا از چه نژادهایی هستند؟
بومیان - سیاه پوستان - سفید پوستان - دورگه

• - بومیان قاره آمریکا: **به بومیان قاره آمریکا سرخ پوست گفته می شود. کرسف کلمب وقتی به قاره آمریکا رسید آنها را هندی نامید**

• - سیاه پوستان آمریکا: **سیاه پوستان آمریکایی در واقع فرزندان و نوادگان بردگان افریقایی اند که در دوران استعمار توسط اروپاییان به اجبار و برای کار در مزارع کشاورزی و معادن به این قاره آورده شدند**

• - سفید پوستان آمریکا: **سفیدپوستان اروپایی، قاره آمریکا را کشف کردند و پس از آن، طی سالهای طولانی مهاجرت های گسترده ای از اروپا به این قاره صورت گرفت**

• - دورگه ها: **قاره آمریکا همواره قاره ای مهاجر پذیر بوده است. بنابراین عده زیادی از مردم این قاره دو رگه اند و از اختلاط نژاد ها و ملیت های گوناگون به وجود آمده اند**

• - زبان غالب مردم در آمریکای شمالی **انگلیسی** است مانند دو کشور **کانادا و ایالات متحده آمریکا** و به سبب مهاجرت انگلیسی ها به این بخش، **فرهنگ آنگلو ساکسون** غلبه دارد.

• - در آمریکای **مرکزی و جنوبی** به سبب مهاجرت اسپانیایی ها و پرتغالی ها، زبان **اسپانیولی و پرتغالی** غلبه دارد و چون ریشه این دو زبان لاتین است به آمریکای مرکزی و جنوبی

آمریکای لاتین هم گفته می شود.

• - دین قاره آمریکا: **اکثر مردم قاره آمریکا پیرو دین مسیح (ع) هستند. در آمریکای شمالی مذهب پروتستان و در آمریکای لاتین مذهب کاتولیک رواج بیشتری دارد**

• - اقتصاد آمریکای شمالی: **کشورهای ایالات متحده آمریکا و کانادا در آمریکای شمالی از نظر اقتصادی جز کشورهای پیشرفته ی صنعتی جهان محسوب می شوند. این دو کشور جزء کشورهای گروه هشت هستند**

● - کشاورزی ایالات متحده آمریکا **کشاورزی صنعتی و تجاری** است .

● - ایالات متحده بزرگ ترین تولیدکننده و صادرکننده **گندم و ذرت** در جهان و دارای **دامداری های پیشرفته ای** است که به تولید انواع **گوشت و لبنیات** می پردازد .

● - کشورهای ایالات متحده و کانادا از تولیدکنندگان و صادرکنندگان **تجهیزات صنعتی و ماشین آلات ، خودرو ، صنایع غذایی ، مواد شیمیایی و کالاهای الکترونیکی** هستند .

اروپاییان مهاجر که به این سرزمین وارد شدند با خود دانشها و مهارتها و سرمایه هایی را به همراه آورده اند و توانستند از منابع طبیعی و سرزمین های نو ، به خوبی استفاده و پیشرفت کنند

آمریکای شمالی معادن زیرزمینی و منابع طبیعی فراوان ، زمین های وسیع قابل کشت ، رودهای پر آب و آب و هوای مناسب برای فعالیت های اقتصادی داشته است

در جنگ جهانی دوم ، اغلب کشورهای اروپایی ویران شدند اما ایالات متحده آمریکا از جنگ دور بود و چندان آسیب ندید و توانست از رقیبان جلو بیفتد

پس از جنگ جهانی دوم ایالات متحده آمریکا بر قدرت های اروپایی پیشی گرفت و جانشین آنها در تسلط و ثارت منابع کشورهای شد که قبلاً مستعمره اروپا بود

جذب نیروهای متخصص و دانشمندان سایر کشورها

● - مهم ترین عواملی که موجب پیشرفت و توسعه آمریکای شمالی شده است :

● - در ایالات متحده آمریکا و کانادا به دلیل **رونق تجارت داخلی و جهانی** شهرهای بزرگی رشد کرده اند . **نیویورک** بر جمعیت ترین شهر ایالات متحده آمریکاست . مرکز سازمان ملل متحد در **نیویورک**

● - اقتصاد

آمریکای لاتین (آمریکای جنوبی و مرکزی) از نظر منابع طبیعی و ذخایر معدنی بسیار غنی است اما کشورهای آمریکای لاتین نتوانستند به پیشرفت های صنعتی در حد آمریکای شمالی دست یابند

آمریکای لاتین:

● - کشورهای آمریکای لاتین به چه دلایلی نتوانسته اند به پیشرفت های صنعتی در حد آمریکای شمالی برسند؟

استعمار از یک سو و وجود عقاید و باورهای غلط بین مردم و حکومت های وابسته به بیگانه و استبدادی در کشورهای آمریکای لاتین

● - کشورهای آمریکای لاتین اغلب تولید کننده و صادرکننده

مواد اولیه و صنعتی و محصولات کشاورزی هستند. کشورهایی چون آرژانتین - برزیل - کوبا بزرگترین تولیدکننده و صادرکننده محصولات

استوایی نظیر قهوه و نیشکر

هستند. در آمریکای لاتین کشورهای

برزیل، آرژانتین، ونزوئلا و کلمبیا

وضعیت اقتصادی بهتری دارند.

● - جاذبه های گردشگری قاره امریکا:

قاره امریکا به دلیل تنوع بسیار زیاد محیطی و داشتن غارها، آبشارها، سواحل، جنگل ها و رودها، جاذبه های گردشگری طبیعی بسیار زیادی دارد و مراکز تفریحی، پارک ها و موزه های حیات وحش در کشورهای این قاره فراوان اند

24 جين

● - اقیانوسیه **کوچک ترین** قاره کره زمین است .

● - اقیانوسیه : برخی صاحب نظران ، استرالیا و جزایری را که در نزدیکی آن در اقیانوس آرام قرار گرفته ، اقیانوسیه می نامند و آن را یک قاره ، محسوب می کنند . برخی دیگر استرالیا را قاره ای مستقل به

● - استرالیا و اقیانوسیه **کم وسعت ترین و کم جمعیت ترین** قاره های مسکونی جهان هستند .

● قاره استرالیا در **منتهی الیه جنوب شرقی قاره آسیا** قرار دارد .

● - در **شرق استرالیا** در آب های اقیانوس **آرام** جزایر بی شماری به صورت پراکنده وجود دارد .

● - یکی از جزایر مهم و بزرگ اقیانوسیه ، کشور **نیوزیلند (زلاند نو)** است .

● - استرالیا از اطراف به اقیانوس های **هند و آرام** مربوط می شود .

● - رشته کوه های استرالیا : **استرالیا تقریباً سرزمینی هموار است . فقط در شرق این کشور ، رشته کوه هایی به موازات ساحل کشیده شده است**

● - استرالیا و بزرگ ترین صخره مرجانی : **در شمال شرقی استرالیا بزرگ ترین صخره مرجانی دنیا به شکل دیواری از آب های اقیانوس آرام سر برآورده است . این صخره بیش از ۲۰۰۰ کیلومتر طول دارد و صدها نوع ماهی در این جا زندگی می کنند . در این منطقه ، امکانات خوبی برای گردشگرانی که از این صخره مرجانی بازدید می کنند به وجود آمده است**

• در رابطه با ویژگی های طبیعی استرالیا :

الف) رشته کوه های نسبتاً مرتفع در کدام قسمت و به موازات ساحل کدام اقیانوس کشیده شده اند؟

در شرق - اقیانوس آرام

ب) در نیمه غربی استرالیا چه نوع ناهمواری وجود دارد؟

بیابان بزرگ ویکتوریا

ج) جلگه مرکزی استرالیا از آبرفت کدام رود، پدیده آمده و این رود به کجا می ریزد؟

رود دارلینگ - اقیانوس آرام

د) پهناورترین بیابان استرالیا چه نام دارد؟

بیابان بزرگ ویکتوریا

سفر الامت

13

۱ - کدام گزینه صحیح است؟

① در دوره آلبارسلان محدوده جغرافیایی ایران با زمان ساسانیان برابری می‌کرد.

② طغرل سلجوقی در نبرد ملازگرد، امپراتور روم شرقی را شکست داد.

③ آلبارسلان توانست با راهنمایی وزیر خود، خواجه نظام‌الملک، رقیبان داخلی را سرکوب کند و بر قدرت و استحکام حکومت سلجوقی بیفزاید.

④ در زمان ملکشاه، نیشابور پایتخت سلجوقیان بود.

۲ - از اواخر قرن چهارم تا اوایل قرن هفتم، به ترتیب کدام سلسله‌ها بر ایران حکومت کردند؟

① سامانیان، غزنویان، خوارزمشاهیان ② آل‌بویه، سلجوقیان، خوارزمشاهیان ③ غزنویان، صفاریان، خوارزمشاهیان ④ غزنویان، سلجوقیان، خوارزمشاهیان

۳- در نبرد ملازگرد، بخش‌های وسیعی از آسیای صغیر به تصرف درآمد.

۴- سلجوقیان چگونه به قدرت رسیدند؟

۵- دو مورد از نبردهای سلجوقیان را با ذکر نتیجه آنها نام ببرید.

۷- چرا حکومت غزنویان به این نام مشهور شد؟

۸- گزینه صحیح را با علامت × مشخص کنید.

الف

در دوره کدام پادشاه، محدوده جغرافیایی ایران با زمان ساسانیان برابری می‌کرد؟

الف) سلطان محمود غزنوی ب) سلطان محمد خوارزمشاه ج) سلطان ملکشاه د) سلطان جلال‌الدین

۹- در نتیجه پیروزی در نبرد بخش وسیعی از آسیای صغیر به تصرف سپاهیان سلجوقی درآمد.

۱۰- علل اقتصادی و سیاسی جنگ‌های صلیبی را به طور مختصر بیان کنید.

ספר האות
17

۱- به ترتیب دیوان ... به امور مالی حکومت رسیدگی می‌کرد و دیوان معادل وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح امروزی است.

- ① اشراف - عرض ② عرض - استیفا ③ استیفا - عرض ④ اشراف - رسایل

۲- در قرن‌های پنجم تا هفتم هجری کدام گزینه از ابتکارات مهم معماران ایرانی برای تزیین بناها بود؟

- ① گنبدسازی ② کاشی‌کاری ③ برج‌سازی ④ مناره‌سازی

۳- آلب ارسلان و ملک‌شاه، کمتر کاری را بدون صلاح‌دید و مشورت انجام می‌دادند.

۴- در آستانهٔ هجوم خراسان بزرگ‌ترین مرکز علمی - ادبی و مذهبی ایران بود.

۵- در دوران سلجوقی، تمامی دیوان‌ها و کارکنان آنها تحت ریاست قرار داشتند.

۶ - متن‌های زیر را بخوانید و به پرسش‌ها پاسخ دهید.

متن (۱):

من در یکی از روستاهای نیشابور به نام گُندر، زاده شدم. درس خواندم و در ادب فارسی و عربی، مهارتی حاصل کردم. نخستین سلطان سلجوقی مرا به‌عنوان کاتب (نویسندهٔ فرمان‌ها و نامه‌ها) برگزید و چون در این سمت خودی نشان دادم، منصب مهم وزارت را در حالی که جوان بودم، به من سپرد. من نقش مؤثری در گسترش حکومت سلجوقیان به‌عهده گرفتم و تلاش کردم تا رسم کشورداری را به حاکمان جدید بیاموزم و اوضاع مملکت را سروسامان دهم. تا مرگ اولین سلطان سلجوقی به مدت بیست سال وزیر بودم. من به‌عنوان یک ایرانی به زبان مادری خود یعنی زبان پارسی، علاقه‌مند بودم و برایم ناخوشایند بود که دفترهای ایران و فرمان‌های حکومتی و نامه‌ها به زبانی غیر از فارسی نوشته می‌شد. به همین سبب، دستور دادم دفترها و نامه‌ها به خط و زبان فارسی نوشته شود و این رسم برای همیشه در ایران ماندگار شد. بر اثر دسیسهٔ رقیبم که در اندیشهٔ جانشینی من بود، آلبارسلان، دومین سلطان سلجوقی، فرمان به برکناری و سپس قتل من داد. چون فرمان قتل خود را دیدم، به جانشینم پیغام دادم: «وزیر را بگو، بدرستی نهادی و وزیر کشتن را به سلاطین آموختی. عجب، اگر بر خود و نسل خود، این معنی باز نبینی».

متن (۲):

من در توس به دنیا آمدم. در زمان آلبارسلان، ملکشاه پسر و جانشین او، وزیر بودم. در سی سال وزارت، تلاش زیادی برای گسترش قلمرو و قدرتمندی حکومت سلجوقی انجام دادم. آلبارسلان و ملکشاه به کمک و راهنمایی‌های من، موفق شدند رقیبان و مخالفان را از سر راه بردارند و به امور کشور نظم بدهند. من برای آبادانی و عمران سرزمین خود و رونق تجارت و کشاورزی کوشش زیادی کردم. در دوران وزارت من، فعالیت‌های اقتصادی رونق یافته و خزانه دولت، وضع مطلوبی داشت.

من همچنین مدارس و بیمارستان‌های زیادی بنا کردم. کتابی به زبان فارسی با عنوان «سیاست‌نامه» نوشتم و در این کتاب آیین فرمانروایی و راه و رسم کشورداری را به صورت پند و اندرز بیان کردم.

قدرت و نفوذ فراوان من و بستگانم، حسادت و دشمنی عده‌ای را برانگیخت. رقیبان من می‌کوشیدند ملکشاه را بر ضد من، تحریک کنند. وقتی یکی از فدائیان اسماعیلیه، کاردش را در بدنم فرو کرد، به یاد آخرین پیغام وزیر قبل از خود افتادم.

شخصیت‌های متن (۱) و (۲)، چه کسانی هستند؟

کدام یک از این دو در حوزهٔ زبان و ادب فارسی، اقدام مهمی انجام داده است؟ چگونه؟

پیغامی که در انتهای متن (۱) آمده، خطاب به چه کسی است؟

هدف شخصیت متن (۲) از نگارش سیاست‌نامه چه بود؟

اقدامات مشترک هر دو شخصیت چه بود؟

۷ - به چه علت سلجوقیان از وزیران ایرانی استفاده می‌کردند؟

۸ - نقش وزیران در ادارهٔ حکومت سلجوقی چه بود؟

۹ - در دورهٔ غزنویان و سلجوقیان چه اقداماتی موجب گسترش زبان و ادب فارسی شد؟

۱۰ - خلیفهٔ عباسی، بیشتر ریاست و داشت و قدرت سیاسی و نظامی در اختیار بود.

سفر الأت

15

۱ - کدام عبارت نادرست است؟

- ① مغولان اقوام بیابانگردی بودند که چنگیز با قوانین یاسای خود آن‌ها را متحد کرد و به فکر حمله به سرزمین‌های آباد انداخت.
- ② مغولان پیش از آن‌که به ایران حمله کنند، پکن چین و همچنین سرزمین‌هایی در غرب مغولستان را تسخیر کردند.
- ③ سلطان محمد، پادشاه وقت ایران، علی‌رغم مقاومت بسیار، در برابر مغولان کاری از پیش نبرد و به‌دست ایشان کشته شد.
- ④ در زمان حمله مغول به ایران، خلیفه حمایتی از حکام ایران نکرد. اختلافات داخلی نیز عامل دیگر شکست بود.

- ۲

کدام یک از حوادث زیر مربوط به دوران پس از فروپاشی ایلخانان نبود؟

- ① رقابت و جنگ و ستیز میان حاکمان محلی و سرداران مغول و غیرمغول
- ② از بین رفتن یکپارچگی و اتحاد سیاسی کشور
- ③ قیام‌های مردمی علیه مغولان از جمله قیام سرداران
- ④ حمله به چین و تسخیر و غارت شهر ثروتمند پکن

۳ - مغولان برای تأمین زندگی به یکدیگر و همسایگان روی می آوردند.

۴ - ساکنان روستای باشتین از زیاده خواهی و گستاخی مأموران حاکم مغولی به ستوه آمده بودند.

۵ - چرا مردم سبزوار و روستای باشتین علیه مغولان قیام کردند؟

۶ - امپراتوری پهناور تیمور از کجا تا کجا بود؟

۷ - کدام ولایات ایران مورد هجوم لشکریان چنگیزخان مغول قرار گرفتند؟

۸ - چنگیز چه خصوصیات و مهارت‌هایی داشت؟

۹ - اقدامات هلاکوخان را شرح دهید.

۱۰ - سربداران چگونه حکومت تشکیل دادند؟

סדר הלימודים

16

۱ - به ترتیب، مسجد جامع ورامین، کاروان‌سرای ایزدخواست در آبادیه و ارگ علیشاه تبریز در زمان کدام شاه و کدام حکومت بنا شدند؟

- ۱) ابوسعید (ایلخانان) - شاه عباس اول (صفویان) - اولجایتو و ابوسعید (ایلخانان)
- ۲) شاه عباس دوم (صفویان) - سلطان محمد خوارزمشاه (خوارزمشاهیان) - ابوسعید (ایلخانان)
- ۳) ابوسعید (ایلخانان) - اولجایتو (ایلخانان) - شاه عباس اول (صفویان)
- ۴) شاه عباس اول (صفویان) - سلطان جلال‌الدین (خوارزمشاهیان) - شاه عباس اول (صفویان)

۲ - مشاور هلاکوخان که بود و کدام مورد از اقدامات اوست؟

- ۱) خواجه نصیرالدین توسی - وقف بنایی عظیم در تبریز برای ساخت بیمارستان، خانقاه و کتابخانه
- ۲) خواجه نصیرالدین توسی - تشویق هلاکو به ساخت رصدخانه مراغه
- ۳) خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی - نوشتن کتاب جامع‌التواریخ رشیدی
- ۴) خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی - ساخت ربع رشیدی

۳ - عظاملك جوینی مانع نابودی قلعه الموت شد.

۴ - در عصر مغول و تیموری، کوشش‌های زیادی برای آباد کردن شهرها و حمایت از دانشمندان و شاعران انجام داد.

۵ - راه و روش شاهرخ در اداره کشور چگونه بود؟

۶ - چرا عنوان درس ۱۵، پیروزی فرهنگ بر شمشیر انتخاب شده است؟ توضیح دهید.

۷- دانش‌آموزان مدرسه‌ای قصد بازدید از شنب (گنبد)، غازان یکی از آثار تاریخی ایران را دارند. با توجه به متن کتاب، اطلاعات لازم را در رابطه با سؤالات زیر به دانش‌آموزان بدهید.

الف) این آثار تاریخی در کدام شهر قرار دارد؟

ب) غازان‌خان در چه دوره‌ای می‌زیست؟

ج) دو نوع بنای مهم را که در آن ساخته شده است، نام ببرید.

۸- خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی که بود و چه اقداماتی انجام داد؟

۹ - به سوالات زیر پاسخ کامل دهید.

الف زنان نیکوکار همواره نقش مؤثری در پیشرفت جامعه داشته‌اند. آیا می‌توانید:

همسر شاهرخ را معرفی کنید؟

چه اثری از او در جوار حرم امام رضا (ع) به جا مانده است؟

۱۰ - گزینه‌های مرتبط باهم را به یکدیگر وصل کنید. (در گزینه‌های سمت چپ، یک مورد اضافی است)

الف) خواجه نصیرالدین توسی	۱- جامع التواریخ
ب) خواجه رشیدالدین فضل‌الله	۲- مدارس نظامیه
	۳- رصدخانه مراغه

שבת האלול

17

۱ - کدام بخش مشخص شده متن زیر نادرستی محتوایی دارد؟

«در مشرق و جنوب شرقی آسیا، مجمع‌الجزایری مانند ژاپن، فیلیپین و اندونزی وجود دارد. از آنجایی که این منطقه از قاره آسیا از ناهمواری‌های جوان نیست، کوه‌های آتشفشانی زیادی در آنها دیده می‌شود. همچنین کشورهایی که در این منطقه واقع شده‌اند، همواره در معرض بلایای طبیعی چون سونامی هستند.»

① بخش نخست

② بخش دوم

③ بخش سوم

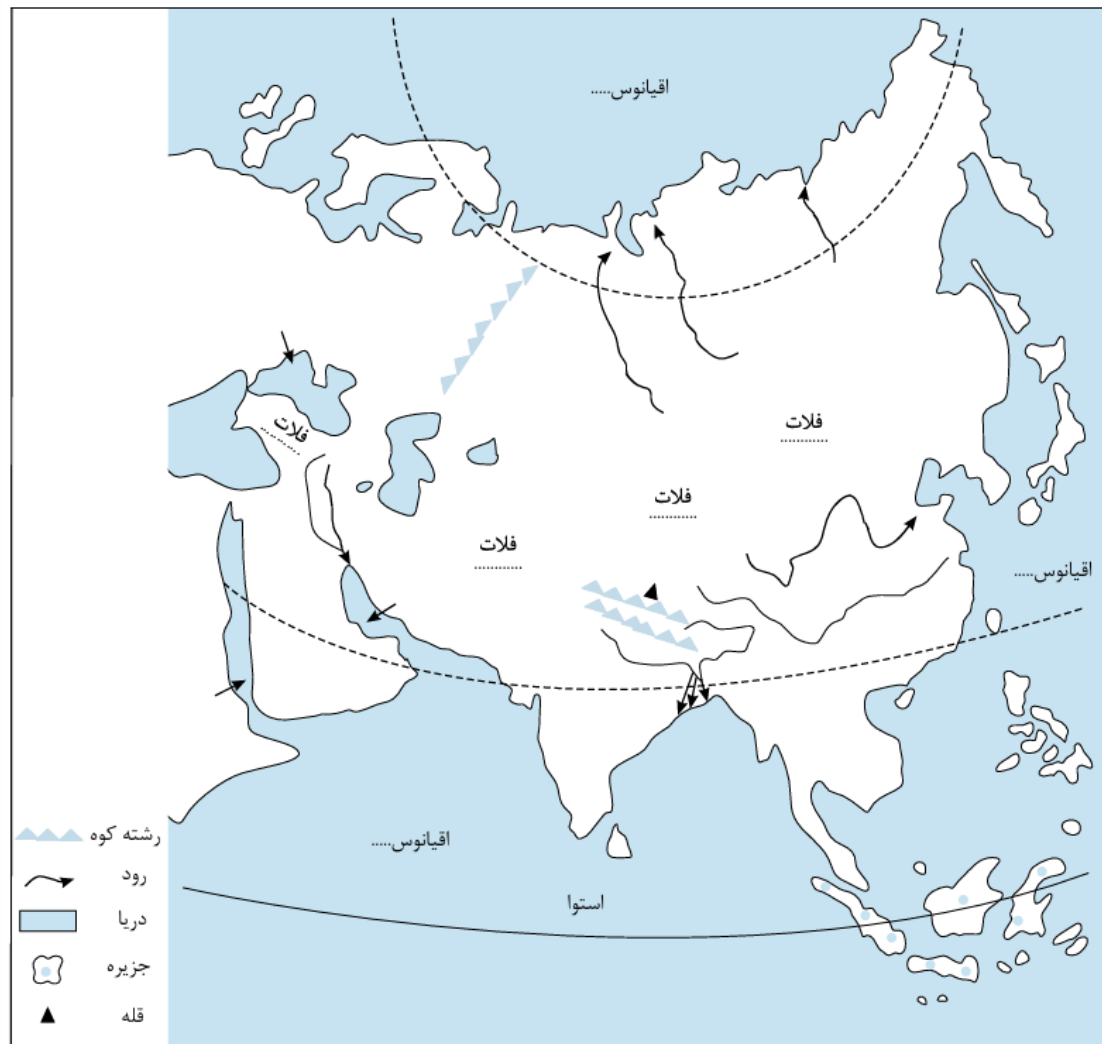
④ بدون اشتباه

۲ - کدام گزینه در مورد مجمع‌الجزایر آتشفشانی آسیا صحیح نیست؟

- ① در مشرق و جنوب شرقی آسیا قرار گرفته است.
- ② از آنجایی که این بخش از قاره آسیا از ناهمواری‌های پیر است، کوه‌های آتشفشانی زیادی در آنجا قرار دارند.
- ③ کشورهای ژاپن، فیلیپین و اندونزی جزء مجمع‌الجزایر آتشفشانی آسیا هستند.
- ④ کشورهای که در این منطقه قرار دارند، همواره در معرض بلایای طبیعی قرار دارند.

۳ - رشته کوه مرز بین قاره آسیا و اروپا است.

۴ - روی نقشه، نام مکان‌های مورد نظر را بنویسید.

- نام اقیانوس‌های اطراف قاره آسیا

- نام دریاها و خلیج‌ها (→)

- نام رشته‌کوهی که آسیا را از اروپا جدا می‌کند.

- نام فلات‌های بلند آسیا از مغرب به مشرق

- نام رشته‌کوه و بلندترین قله آسیا

- نام دو شبه‌جزیره وسیع آسیا

- دلتای بنگال

- رودهای مهم آسیا

- ۵ - چند نوع ناهمواری در قاره آسیا وجود دارد؟
- ۶ - دلتا چیست و دلتاها چگونه گسترش می‌یابند؟
- ۷ - چرا شرق و جنوب شرقی آسیا همواره در معرض بلایای طبیعی قرار دارد؟
- ۸ - نقش بادهای موسمی بر آب‌وهوای آسیای مرطوب چیست؟
- ۹ - قاره آسیا از نظر بارش به چند بخش تقسیم می‌شود فقط نام ببرید.
- ۱۰ - منظور از اوراسیا چیست؟

سفر الآيات

18

۱ - کدام گزینه نادرست است؟

- ① دو کشور پرجمعیت جهان، به ترتیب در قاره‌های آسیا و آفریقا قرار گرفته است.
- ② در پرجمعیت‌ترین قاره جهان، نواحی خالی از جمعیت نیز وجود دارد.
- ③ جزیره‌ای که بیشترین تراکم جمعیتی جهان را دارد، در پرجمعیت‌ترین کشور جهان نیست.
- ④ پرجمعیت‌ترین قاره جهان، وسیع‌ترین قاره جهان هم هست.

۲ - «ببرهای اقتصادی آسیا» لقب کدام کشورهاست؟

- ① کره جنوبی - چین - تایوان - ژاپن
- ② سنگاپور - تایلند - اندونزی - تایوان
- ③ کره جنوبی - تایوان - هنگ‌کنگ - سنگاپور
- ④ ژاپن - هنگ‌کنگ - سنگاپور - تایلند

۳- درست یا نادرست بودن عبارات زیر را مشخص کنید.

الف کره جنوبی و سنگاپور جزء کشورهای ببرهای اقتصادی آسیا هستند.

ب مردم ژاپن رود گنگ را مقدس می‌شمارند.

پ هنگ کنگ، صادرات را هدف اقتصادی خود قرار داده است.

ت مهم‌ترین محصول کشاورزی در آسیا، چای است.

ث مالزی در دو دهه اخیر پیشرفت زیادی در صنعت داشته است.

۴ - کشورهای ببرهای اقتصادی در چه زمینه‌هایی پیشرفت کرده‌اند؟

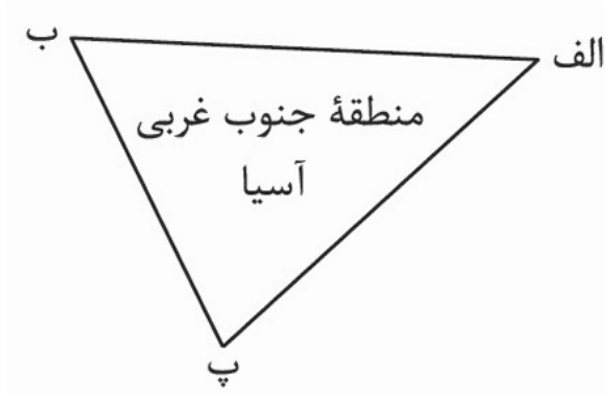

- ۵- با توجه به نقشه پراکنده جمعیت در آسیا و نقشه ناهمواری‌ها و آب و هوا:
 - الف) چرا در مشرق و جنوب شرقی آسیا تراکم جمعیت، زیاد است؟
 - ب) کدام نواحی آسیا بسیار کم جمعیت یا خالی از جمعیت است؟ چرا؟
- ۶- پرجمعیت‌ترین و متراکم‌ترین منطقه جهان از نظر جمعیت کجاست؟ توضیح دهید.
- ۷- پرجمعیت‌ترین شهر و پایتخت در قاره آسیا چه نام دارد و چقدر جمعیت دارد؟
- ۸- تحولات اقتصادی در آسیا چه پیامدهایی داشته است؟
- ۹- دین‌های بزرگ آسیا را با ذکر محل انتشار آن‌ها بنویسید.
- ۱۰- منظور از اوراسیا چیست؟

سجل الأزمات

19

۱ - منطقه‌ی جنوب غربی آسیا را به‌طور تقریبی می‌توان در یک مثلث جای داد. ضلع «ب پ» از کجا تا کجا امتداد دارد؟

② از کوه‌های پامیر تا خلیج عَدَن و بابُ‌الْمَنْدَب

④ از تنگه‌ی بُسفر و داردانل تا خلیج عَدَن و بابُ‌الْمَنْدَب

① از تنگه‌ی بُسفر و داردانل در ترکیه تا کوه‌های پامیر

③ از خلیج عدن و باب‌المنذب تا تنگه‌ی هرمز

۲ - آب و هوای کدام‌یک از نواحی زیر در آسیای جنوب غربی با سایر نواحی متفاوت است؟

④ سواحل اقیانوس هند

③ سواحل دریای سرخ

② سواحل خلیج فارس

① سواحل دریای مدیترانه

۳- در بخش‌های وسیعی از منطقه جنوب غرب آسیا آب و هوای یا حکم فرماست.

۴- پوشش گیاهی بیابان‌ها چگونه است؟

۵- گروه‌های زبانی منطقه جنوب غربی آسیا کدامند؟

۶- علت عدم پیشرفت اقتصادی عراق و افغانستان چیست؟

- ۷- روی نقشه نام مکان‌های مورد نظر را بنویسید.
- نام دریاها و اقیانوس‌های مهم منطقه
- نام تنگه‌های بسفر، داردانل، هرمز، باب‌المندب و کانال سوئز
- نام کشورهای که با علامت ؟ مشخص شده است.
- کشور ایران را با رنگ سبز و بقیه کشورها را با رنگی دیگر نشان دهید.
- اگر یک کشتی بخواهد از دریای عمان به دریای مدیترانه و از آنجا به کشورهای اروپایی

برود، باید از کدام دریاها و تنگه‌ها عبور کند؟ روی نقشه ترسیم کنید.
 - روی کشورهای نفت‌خیز منطقه، علامت بگذارید.

۸ - سرزمین‌هایی که در سواحل دریا‌های منطقه جنوب غربی آسیا قرار گرفته‌اند، دارای چه نوع آب‌وهوایی هستند؟

۹ - منابع درآمد کشور عربستان چیست؟

۱۰ - فعالیت‌های اقتصادی جنوب غربی قاره آسیا شامل چند بخش است؟ شرح دهید.

سفر الآيات

20

۱- نقشه‌ای به مقیاس یک به صدوپنجاههزار، فاصله بین دو نقطه را که در واقعیت شش کیلومتر با هم فاصله دارند، چند سانتی‌متر نشان می‌دهد؟

۴ (۴)

۴۰ (۳)

۹ (۲)

۹۰ (۱)

۲- در نقشه‌ای به مقیاس $\frac{1}{300000}$ ، فاصله دو پمپ بنزین ۶ سانتی‌متر است. فاصله واقعی آنها چند کیلومتر است؟

۱۸۰ (۴)

۵۰ (۳)

۱۸ (۲)

۵ (۱)

۳- چرا پیمان اکو منعقد شد و چه کشورهایی عضو آن هستند؟

۴- سواحل ایران در خلیج فارس از چه نظر اهمیت دارند؟

۵- فاصله روی نقشه ۱۰۰ سانتی متر، مقیاس $\frac{1}{1000000}$ است، فاصله حقیقی چند کیلومتر است؟

۶ - علل کشمکش‌ها و جنگ‌ها در منطقهٔ آسیای جنوب غربی را به‌طور خلاصه فهرست کنید.

۷ - چرا موقعیت بندرگاهی برای کشورها اهمیت زیادی دارد؟

۸ - چرا ایران در منطقهٔ جنوب غربی آسیا جایگاه ویژه‌ای دارد؟ (دو مورد)

۹ - کشور ایران از نظر منابع نفتی در منابع گاز در منطقه جنوب غربی آسیا قرار دارد.

۱۰ - درستی یا نادرستی عبارات زیر را مشخص کنید.

الف) کشور ایران از نظر وسعت دومین کشور وسیع جهان است.

ب) تنگه هرمز یک آبراهه بین المللی است که همه کشورهای حق دارند طبق قوانین رفت و آمد در تنگه‌ها با کشتی از آن عبور کنند.

ج) حدود دو سوم ذخایر شناخته شده نفت جهان در جنوب غربی آسیا قرار دارد.

سنة 2021

21

۱ - به ترتیب علت هر یک از موارد زیر در کدام گزینه مشخص شده است؟

الف) آب و هوای قاره‌ای در مرکز و شرق اروپا

ب) وجود کوه‌های گنبدی شکل در شمال اروپا

① نزدیکی به قطب شمال - وجود جلگه‌های پهناور

③ واقع شدن در سواحل مدیترانه - زمین لرزه و آتشفشان

② عبور جریان دریایی آب گرم گلف استریم - شرایط نامساعد طبیعی

④ دوری از دریاها - فرسایش طولانی مدت

۲ - مناطق اروپا دارای آب و هوای مدیترانه‌ای و کشورهای و دارای آب و هوای معتدل اقیانوسی هستند.

① شمالی - اسپانیا - ایتالیا

② جنوبی - انگلستان - ایرلند

③ مجاور اقیانوس اطلس - اسپانیا - ایتالیا ④ شرقی - انگلستان - ایرلند

۳- در اروپای شمالی طولانی مدت موجب شده است کوه‌ها، کم‌ارتفاع باشد.

۴- رشته‌کوه‌های و در اروپای جنوبی قرار دارند.

۵- کشور در رم کوچک‌ترین کشور جهان است.

۶- کشورهای اروپایی عضو هستند.

- ۷- روی نقشه، نام مکان‌های مورد نظر را بنویسید.
- نام اقیانوس‌ها و دریاهای اطراف قاره اروپا
 - نام رودهای ولگا، دُن و راین
 - نام دو رشته‌کوه مهم اروپا
 - نام شبه جزیره اسکاندیناوی و شبه جزیره بالکان
 - نام تنگه‌ای که اروپا را از آفریقا جدا می‌کند.

۸ - دو مورد از اهمیت رودهای اروپا را بنویسید.

۹ - ناهمواری‌های جوان قارهٔ اروپا در کدام بخش این قاره قرار دارد و دارای چه ویژگی‌هایی است؟

۱۰ - رهبر روحانی و مذهبی کاتولیک‌ها چه نام دارد و محل اقامت او کجاست؟

سورة الاحقاف

22

۱ - مردم شمال صحرای بزرگ آفریقا از چه نژادی هستند؟

① سیاه پوست

② سرخ پوست

③ سفید پوست

④ زرد پوست

۲ - به ترتیب علت متراکم بودن جمعیت قاره اروپا چیست و عدم پیشرفت اقتصادی قاره آفریقا معلول کدام یک نیست؟

① شرایط مساعد طبیعی چون آب و هوای معتدل - وجود معادن نفت و طلا در این قاره

② کاهش رشد جمعیت و زاد و ولد - استعمار و غارت منابع توسط کشورهای اروپایی

③ بالا بودن سطح سواد و بهداشت در کشورهای این قاره - جنگ‌های داخلی و حکومت‌های وابسته و استبدادی

④ رواج کشاورزی در همه جای این قاره - شرایط سخت محیطی مانند جنگل‌های انبوه و بیابان‌های وسیع

- ۳ - مسجد دارای بلندترین مناره دنیاست.
- ۴ - تجارت آفریقایی‌ها به صورت برده از چه زمانی آغاز شد؟
- ۵ - شرایط آب‌وهوایی قاره آفریقا چگونه است؟ شرح دهید.
- ۶ - قاره آفریقا از نظر بارش به چند قسمت تقسیم می‌شود؟
- ۷ - آفریقای خشک کدام مناطق را شامل می‌شود؟
- ۸ - دین مردم قاره آفریقا چیست؟
- ۹ - چرا صنعت در قاره آفریقا رشد چندانی نکرده است؟

۱۰ - درستی یا نادرستی عبارات زیر را مشخص کنید.

الف بیشتر مردم آفریقا از نژاد سیاه پوست هستند.

سورة الاحقاف

23

۱- نام چین خوردگی جوان و مرتفع آمریکای شمالی و ناهمواری‌های پیر و فرسایش‌یافته آمریکای جنوبی به ترتیب چیست؟

- ① راکی- آپالاش ② راکی- برزیل ③ آند- آپالاش ④ آند- برزیل

۲- مشخص کنید کدام گزینه، به ترتیب، با کلمات زیر در ارتباط است؟
«بیابان آمریکای شمالی - پرآب‌ترین رود جهان - جلگه آمریکای جنوبی»

- ① آتاکاما- آمازون- پارانا ② نوادا- می‌سی‌سی‌پی- آمازون ③ نوادا- آمازون- پارانا ④ آتاکاما- می‌سی‌سی‌پی- پارانا

- ۳- رود می‌سی‌سی‌پی در آمریکای شمالی به خلیج می‌ریزد.
- ۴- مرکز اصلی و مجسمه در نیویورک واقع شده است.
- ۵- کشورهای آرژانتین، کوبا و برزیل بزرگ‌ترین تولیدکننده محصولات مانند و هستند.
- ۶- در سال‌های اخیر ($\frac{1}{3}$) قهوه جهان را تولید کرده است.

- ۷ - مهم ترین رود آمریکای شمالی چه نام دارد و به کجا می ریزد؟
- ۸ - مهم ترین رود آمریکای جنوبی چه نام دارد و چه ویژگی هایی دارد؟
- ۹ - چه عواملی باعث شده آمریکای شمالی به یک قدرت اقتصادی بزرگ تبدیل شود؟ (سه مورد)
- ۱۰ - اهمیت حفر کانال پاناما را بنویسید.

שבת האילנות

24

۱ - قاره اقیانوسیه در کدام قسمت قاره‌ی آسیا قرار گرفته است؟

- ① شمال غربی ② جنوب غربی ③ جنوب شرقی ④ جنوب

۲ - کدام گزینه شباهت و تفاوت استرالیا و نیوزلند را به درستی بیان می‌کند؟

- ① نیوزلند سرزمینی تقریباً هموار است، اما استرالیا کوهستانی است.
② کانگورو نماد کشور استرالیا و کیوی (مرغ نوک دراز) نماد نیوزلند است.
③ زبان رسمی استرالیا انگلیسی و زبان رسمی نیوزلند بومی است.
④ فقط استرالیا جزء کشورهای پیشرفته صنعتی در جهان است.

۳ - استرالیا سرزمینی تقریباً و نیوزیلند کشوری است.

۴ - سد بزرگ شمال شرقی استرالیا بزرگ‌ترین جهان است.

۵ - جلگه مرکزی استرالیا از آبرفت‌های کدام رود، پدید آمده است؟ این رود به کجا می‌ریزد؟

۶ - روی نقشه موارد زیر را بنویسید.

- نام اقیانوس‌های اطراف استرالیا

- نام رود، جلگه و بیابان مشخص شده

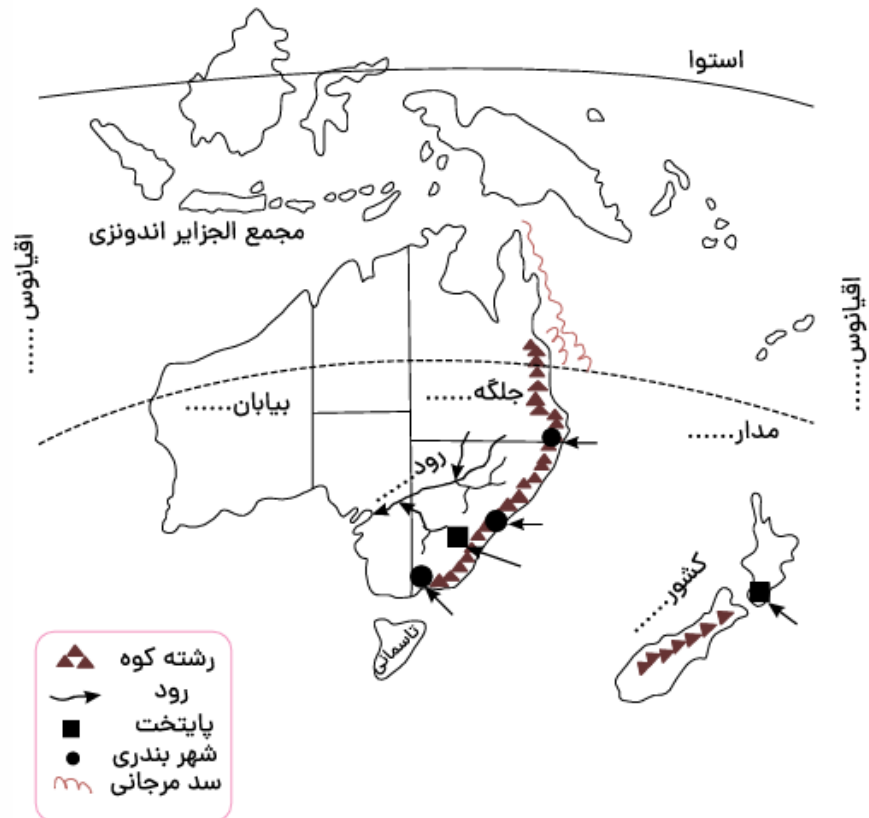
- نام کشور جزیره‌ای که در منطقه اقیانوسیه واقع است و پایتخت آن

- نام پایتخت و دو بندر مهم استرالیا

- نام مدار فرضی که از استرالیا عبور

می‌کند.

- محل سدّ بزرگ مرجانی استرالیا

۷- کدام بخش استرالیا کوهستانی است؟

۸- در رابطه با ویژگی‌های طبیعی استرالیا به سؤالات زیر پاسخ دهید؟

الف رشته‌کوه‌های نسبتاً مرتفع در کدام قسمت و به موازات ساحل کدام اقیانوس کشیده شده‌اند؟ (.....)

ب جلگه مرکزی استرالیا از آبرفت کدام رود، پدید آمده و این رود به کجا می‌ریزد؟ (.....)

پ پهناورترین بیابان استرالیا چه نام دارد؟ (.....)

۹- زبان و دین و اقتصاد استرالیا چگونه است؟

۱۰- استرالیا از اطراف به کدام اقیانوس‌ها مربوط می‌شود؟